54

КЕРДАЧА КЪАХЬЕГАМА ТОЛАМАШКА!

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай областнойи Грозненски городскойи комитетий а Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 3 (2628) | КІиранди, 7 январь, 1962 шу. | Мах 2 кеп.

АРАДУВЛ
1923-ча
шера денз

Цхьаккха ди доа ца деш, воай беррига низ, вай халкъа Іалаьмате доккха, цІаккха кхоачалургдоаца хьинар коммунизм хьалъяра практически декхараш кхоачашдара тІадерзаделга—иштта да хІанз хьалхашка латта декхар.

Н. С. ХРУЩЕВ.

КХОАЧАШДЕ дезараш

Дог гІоздаьнна чІоагІа къахьег Нохч-ГІалгІайчен промыслашкеи заводашкеи. Ворхі шера план ханал хьалха кхоачашъяра тІехь лоаттабеча къовсаме хІара ди массаза доал дукхагІа толамаш доах мехкдаьттахоша, химикаша, машинаш ераша, кхачан продукташ ераша, гІишлонхоша.

Дог гІоздоаккхаш я 1961 шера итогаш. Шера республике йоаккха промышленни продукци 11 процент лакхъеннай. Мехкдаьттеи гази якхара план ханал хьалха кхоачашйир. 1960 шера даькхачул мехкдаьтта 13 процентІи газ 35 процентІи дукхагІа яьккхай. Цу хьокхамех хьатІаденача шера мехкдаьттахой 1965 шера боарама тІа бовла декхарийла ба. Химически промышленноста болхлоша шера фенол 28 процентІи синтетически спирт 9 процентІи дукхагІа даьккхад. Боахама из дакъа республике чІоагІа дегІадоагІа.

Духхьал укх тІехьарча шин шера «Красный молот» яхача завода мехкдаьтта аппаратура цкъаи ахаззеи совгІа дукхагІа арахийцай.

ЛоархІам боллаш дукхагІа ю гІишлоний материалаш.

1961 шера республике дукхагІа хьадаьд халкъа эша товараш — мебель, трикотаж, консерваш, мерзача шурий продукци.

Юрта боахама продукташ йоахаш керда толамаш даьхад юрта боахама болхлоша. Ялаташ дика хьувкъадаьд. ХьажкІаш дукхагІа дІаеро йиш хилийтар паччахьалкхенга ялат дохкара план 115 процент кхоачашъе, 1960 шера кийчдаьчул 15 процент дукхагІа ялат кийчде. Баьца даараш, сомаш, тха эцара план кхоачашъяьй. Доахан дукхагІа дийбад.

Шерра хьалъе йолаеннай Нохч-ГІалгІайче промышленни гІишлош. Болх бе йолаеннай Шаьлара шекара завод, Грозненски нефтемаслозаводера чІоагІа механизаци яь парафинови цех, хьал а яь болх бе йолаялийта Іомаеш я химически заводера полиэтилен йоаккха цех. Гудермесе хлебозавод йиллай.

Республике хьалъеш латт йоккхий предприятеш, къаьстта аьлча, машинаш еш йола массехк завод, цементни завод, кхы дуккха заводаш. Уж болх бе йолаенначул тІехьагІа 1957 шераца нийсйича республика валови промышленни продукци шозза дукхагІа хургья.

Шера хьал а даь, нах баха чуховшабаьб 85 эзар квадратни метр долча цІеношка; планах 8 эзар моттиг езача метта 14 эзар моттиг йола школаш хьалъяьй.

ХьатІаденача 1962 шера Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоша кхы а доккхагІа дола декхараш кхоачашдергда. Промышленноста валовой продукци 10 процент дукхагІа арахеца лерхІ, цунца совнархоза промышленносте 13,7 процентІи моттигерча Советий промышленносте гІолла 8 процентІи а йолаш.

Шера промышленностага дІайохийта капитальни вложенеш 15 процент дукхагІа хургья. Химзаводе хьалъергья этилови спирт доаккха завод, болх бе йолаяла езаш я электроинструментий, электроизмерительни приборий, кхачан машинаш еча заводий хьалхара очередаш, кхыйола объекташ.

Шера 12,6 ПРОЦЕНТ лакхдала деза МЕХКДАЬТТА доаккхилга;

8 ПРОЦЕНТ дукхагІа йоаккхаргья ГАЗ;

29,7 ПРОЦЕНТ лакхлургда бурув теха МЕХКДАЬТТА СКВАЖИНАШ йоахилга;

6 ПРОЦЕНТ дукхагІа чакхдоаккхаргда МЕХКДАЬТТА.

Из чакхдоаккхаш ПАРАФИН 51 процент дукхагІа йоаккхаргья;

90 ЭЗАР кубометр АЬШКАБЕТОНА КОНСТРУКЦЕШ ергья — 1961 шера яьрел 20 ПРОЦЕНТ дукхагІа;

196 МИЛЛИОН КИРПИШК.

11,3 МИЛЛИОН ТХОВ ТІА ЮЛЛА КИРПИШК ергья.

23,7 ЭЗАР тонн КІИР йоаккхаргья шера. ГІишлош ю уж материалаш: кирпишкаш 10, тхов тІа юлла кирпишкаш 44, кІир 11 процент дукхагІа ергья.

66 ПРОЦЕНТ дукхагІа ергья ТХОВ КЪОВЛА КІАЬДА МАТЕРИАЛАШ;

18 ПРОЦЕНТ дукхагІа ергья МЕБЕЛЬ;

8,2 ПРОЦЕНТ — ТИЙГА ХІАМАШ;

39 ПРОЦЕНТ — ТЕЛАТА ТОВАРАШ;

37 ПРОЦЕНТ дукхагІа доаккхаргда ГАНАРИЙ ДАЬТТА;

7 ПРОЦЕНТ дукхагІа ергья КАНДИТЕРСКИ ХІАМАШ;

10-зза дукхагІа дергда ШЕКАР.

* * *

70 ЭЗАР гектарага кхоачаш дукхагІа дІаюврГья ялата лаьрхІа ХЬАЖКІАШ.

9 ЭЗАР гектара тІа дІадувргда ЯЛАТ — КХЕШ.

12,4 ЭЗАР гектара тІа дІаюврГья ШЕКАРА СВЕКЛА.

135 ЭЗАР тонн ЯЛАТ дохка лаьрхІад паччахьалкхенга, цунца 70 эзар тонн ХЬАЖКІАШ а йолаш.

17 ЭЗАР тонн эцаргда ГИДУАРГИЙ ГАНАРАШ,

160 ЭЗАР тонн ШЕКАРА СВЕКЛА,

19 ЭЗАР тонн ХЬАЙБАШИ КОА ТІАРА ОАЛХАЗАРАШИ,

65 ЭЗАР тонн ШУРА,

26 МИЛЛИОН ФУАШ,

2800 тонн ТХА.

* * *

120 ЭЗАР квадратни метр нах чубаха цІенош хьалдергда паччахьалкхен капитальни вложеней чотах. Цул совгІа наха шоашта шоаш 10 эзар цІа хьалде лаьрхІад.

1200 моттиг йола 4 ИНТЕРНАТ хьалъе лерхІ Урус-Мартане, Наьсарен-Вокзале, Ведана, Грозне;

7020 моттиг йола ШКОЛАШ хьалъергья;

600 моттиг йола БЕРИЙ БЕШАМАШИ ЯСЛЕШИ хьалъергья.

600 ЭЗАР сом къоастадаьд БОЛЬНИЦАШ хьалъяра;

151 ЭЗАР сом къоастадаьд КУЛЬТУРА ОБЪЕКТАШ хьалъяра;

2,5 МИЛЛИОН сом хьахийцад КОММУНАЛЬНО - БЫТОВОЙ ГІИШЛОШ хьалъяра;

32 ТИКА;

16 СТОЛОВИ хьал а яь болх бе йолайолийтаргья.

8,7 ПРОЦЕНТ лакхлургья шера ТОВАРООБОРОТ.

КОММУНИСТИЧЕСКИ ХЬИСАПЕ

«ХІанз чІоагІа лоархІаме да хІара заводе, фабрике, хІара колхозе, совхозе берригача къахьегамхоша шоай низ производственни планаш кхоачаш а тІехкхоачаш а яра тІабахийтар. Къахьегама овсарле лакхагІа ме хул, хьаю хІамаш дикагІа ме хул маьхехьа хул...» Хрущева XXII-ча съезде, аьнна уж дешаш ЦРМЗ заводерча хІара болхлочун девиз а хинна дІаэттад. Соахка шу доладеннача іохххье денз съезда сийна вахте эттача тха завода болхлоша, баха боаггІача тайпара КПСС XXII-ча съезда накъа а баха, лаккха айяь сийленца дІахо хьо производства передовикий байракх.

«Коммунистически къахьегама завод» яха цІи тилла бокъо яккхар духьа тІагІертта къовсам лоаттабеш я завода коллектив. Шера йола производственни задани 1961 шера 25 декабре кхоачашъергья, аьнна, тІаийца декхараш 21 декабре кхоачаш а даь, шоаш денна дош сийленца кхоачашдаьд завода къахьегамхоша.

«Коммунистически къахьегама бригада» яха цІи якхар духьа къовсам лоаттабеш йолча 21 бригадах 13-нена хІанзале а еннай из сий дола цІи. 318 сага коммунистически къахьегама ударник яха цІи еннай.

Мехкдаьтта оборудованена ремонт еча, нов. В. И. Глухова кулгалдеча коммунистически къахьегама бригадо соахкара производственни заданеш 15 октябре кхоачаш а яь, 1962 шера чотах капитальни ремонт а яь арахийцай 120 турбопровод. Цу гІулакха чІоагІа къахьийгад бригадира нов. Глухова. Заводе болх беш ше даькхача 10 шера цо дика Іомабаьб ший болх, цун йоккха опыт Іайнай, хІаьта ший бригадерча къонача болхлошта цо из дІа а йовзийт.

Къаьстта ала безам ба са цу бригадерча къонача болхлочох — токарах Андрусенко Иванах. Шу хьалхагІа Советски Эскаре гІулакх даь а ваьнна ше цІавеча, тха заводе балха вера из. Эггара хьалха токара ученикалла болх бе волавелар Андрусенко. Токара говзал сов шийна дукха езаяларах сиха Іомайир цо. ХІанз ший дийнахьара норма 170 процент кхоачашъю Андрусенкос. Цул тІехьабусаш бац цун новкъостий а. Бригада берригача членашта коммунистически къахьегама ударник яха цІи еннай. Цу барт тайнача бригада коллективо ший балха ха зехьа ца а йоаеш, тІехьаюсача бригадашта дІател ший опыт.

Шийна карагІдаьнна чу тІа юха ца а соцаш, бригада коллектив кердача шера кхы а дикагІа къахьега а Коммунистически парте Программа кхоачашъяра тІагІертта къовсам лоаттабе а лаьрхІа я. Иштта дика къахьегаш я нов. Стукал керте латта механо-сборочни цеха коммунистически къахьегама бригада. Хьалххарча деношка денз денна кхоачаш а тІехкхоачаш а ергья производственни заданеш.

Н. ШВЫДКИЙ,
заводской комитета председатель.

Сурта тІа: (Аьрдехьара аьттехьа) Г. Стукала бригада болхлой: С. Багашов, Г. Стукал, А. Можаров, Л. Хажиев.

И. ПЛИЕВА сурт.

План хІара денна тІехкхоачашъеш

Синтетически спирт арахецара план 21 декабре кхоачаш а яь, планал совгІа Даьхенна бІаьш эзараш сома маьха продукци а луш дика чакхдаькхар дІадаха шу Грозненски химически завода № 32-91 йолча цеха коллективо.

Яьржача яхье хьалха латт нов. А. П. Цапковас кулгалду коммунистически къахьегама смена. Цехе хьалхара моттиг лаьцай цу коллективо.

Дика балхаш даьд рационализатораша а. 60 эзар сома пайда боалаш йола 130 предложени еннай цар. Цеха дикагІа бола рационализатораш ба слесараш Еманов, Кастырин, воккхагІа вола аппаратчик Хмелев, иштта дуккха кхыбараш а. Царех хІаране 7-негара 12-нега кхоачаш предложенеш еннай.

КПСС XXII съезда сийна йолаенна къахьегама вахта дІахо а хьош, дика дІадоладаьд цеха коллективо 1962 шу. Балхаш дика лел. Продукци дика а йолаш, хІара денна производственни план 105—106 процент кхоачашъю.

Вай мехка коммунистически общество хьалъяра даькъе шоашкара дикка беркат далар а ловш, производственни планаш хІара денна тІехкхоачашъяра социалистически яхь эггара хьалха дІайолаяьй Ольга Арсентьевна Кузнецова керте латтача коммунистически къахьегама смено. Цу смено дош деннад семилетка диълагІа шу чакхдоаллаш планал совгІа дукхача маьха спирт арахеца.

Шоаш денна дош чІоагІа леладу из лоархІамера яхь дІайолаяьраша: спирт арахецара план хІара денна 107—110 процент кхоачашъю смено.

Хьалхара толам

Къилбаседа Кавказе эггара кІоаргагІарча скважинана 5500 метр кІоаргал долаш бурув тохаш я Галюгай участке Нохч-ГІалгІайчен Совнархоза мехкдаьтта даккхареи газовии промышленноста управлене бурув тохара бригада. Керда шу хьаотташ 4000 метр кІоарга а кхаьча цу скважинана бурув тохаш яр бурув тохара мастераш Г. Малецкийи М. Попови керте латта бригада. Форманиферови тІоанаш дохадеш да хІанз бурув. ТІехьарча этапага — бархІ дюйма сомал дола «летучка» Іочуяхийтарга дІакхаьчай хІанз скважин. Из чІоагІа чоалхане болх 4075—4100 метр кІоаргача бе беза. Бурув тохарий Бучнева, Строгонова, Заговеева, Бокая сменаш, нефтеразведка еррига коллектив из лоархІамера болх чакхбоаккхаш я.

— Эггара кІоаргагІарча скважинана бурув тохилга толамца чакхдоаккхаргда оаха, — йоах Нохч-ГІалгІайчен мехкдаьтта доалла моттигаш тохкаш бараша. — Из хургба семилетка диълагІча шерара тха хьалхара толам.

Хьайбашкара йоала продукци алсамъяккхара

1962-ча шера хьайбашкара йоала продукци кхы а дукхагІа алсамъяккхара беррига ший низ тІа а бахийта къахьегаш я Наурски района «Терский» яхача жа кхоабача совхоза коллектив.

Укх шера чІоагІа дебаде лерхІ совхозо хьайбаш. Масала, хьакхарч 70 процентІи доахани жаи 11 процентІи соахкарчул дукхагІа хургда совхозе. Хьайбаш дебадарал совгІа 10 процент лакхлургья долаш долча хьайбашкара йоала продукци а.

Цох тхога торо хургья паччахьалкхенна дІалуш йола продукци укх боарамагІа тІакхетийта: дулх — 50 процент, шура — 13 процент, тха 17 процент, фуаш — 2,5-зза дукхагІа. Из декхар кхоачашдара эггара хьалха дика вІаштІехьдаккха деза доакъарий гІулакх.

Доакъарий гІулакх тоадар духьа оаха эрга а яьккха тоаергья оахача лаьттай структура. Дуккха а кІезигагІа юврГья дика ца хьувкъаш йола культураш: мукх, борц, кен. Цар чотах 30 процент дукхагІа дІаюврГья дуккха а беркатегІа йола хьажкІаш — доакъара лаьрхІа а ялата лаьрхІа а.

Цул совгІа укх шера совхозо дІаюврГья 50 гектар доакъара кхеш, 5 гектар доакъара свеклаш, 10 гектар горохаш. Нагахьа санна уж культураш тха хьалех дика хьувкъаш хуле, тІехьа тІайоагІача хана оаха уж кхы а дукхагІа дІаюврГья. Хьалха кхача культураш чуийцачул тІехьагІа мукъадаьннача лаьтташ тІа доакъарийна лаьрхІа дІаюврГья хьажкІаш а кхыйола культураш а.

Оахача лаьттай структура иштта эргаяьккхача торо хургья хІара гектара тІара дукхагІа ялат даккха, 1961-ча шера 9,2 центнер мара ца хиннача метте из 12,8 центнерага дІакхоачаде. ХІаьта семилетка чакхйоалача хана соахкарчул шозза дукхагІа хургда совхозо доаккха ялат, 12 000 тоннага дІакхоачаргда из. Керттерча даькъа хьажкІаш дукхагІа ерцеи оахамашка хиш дахкарцеи дебаргда совхоза ялат. Укх шерре а 1500 гектарага дІакхоачаргда хиш дехкаш дола совхоза лаьтташ.

Хьайбаш дебадара а царгара йоала продукци алсамъяккхара а керттера никъ ба хьайбашта гІожеи мошеи доакъар шортта а дика а хулийтилга. Цудухьа 1961-ча шера 19400 тонн хиннача метте семилетка чакхйоалаш 38500 тоннага дІакхоачаргда совхозо кийчдеш дола доакъар.

А. АБРЯДИН,
совхоза экономист.

Советски Союзе гІолла

Волга кхоачалуччара индустриальни гигант

Нижни Поволжьера доккха беркат—тростник. Декъаденнача доккха хина юккъе уллача эзараш гектараш долча лаьттан тІа я цун баьцовгІаш. Тростник башха дика бедал я. Массе тайпара продукци яккха йиш я цунах: гІишлой материалашкареи целлюлозагареи яьнна белокаш йолча доакъарий дрожжешка кхаччалца. Ма йоккха экономи лургья промышленносте эрзах пайда эцаро!

Хоза кхаъ бера селхан телеграфо: болх бе йолаеннай керда бедал — тростник чакхйоахаш йолча Астрахански целлюлозни комбината — вай мехка хьалхарча предприяте хьалхара очередь. Тха корреспонденто Астрахане телефон техар. Телефона тІа хьатІавера комбината директор С. Парадизов.

— ХІанз, арахийцай картона хьалхара опытни парти, — аьлар цо, — еррига а укх кердача 1962 шера тростниках кийчъергья оаха 70 эзар тонн ах целлюлозеи иззал тарни картони. Из меллий хойташ аргда аз, 1959 шера берригача мехка хьаяцар цул дукхагІа картон.

Тха комбинат ше мниттай? Из я эггара толашагІа йола, кердагІа арахьннача техникаца кийчъяь предприяти. Тростник чакхъяккхара технологена юкъейихьай керда, балха овсарле лакхъеш йола процессаш. Дуккха автоматически контрольно-регулирующи аппаратура оттаяьй комбинате.

Дег тІара баркал ала дог доагІа гІишлонхоштеи монтажникаштеи керда шу тІакхоачаш цар мехка из доккха совгІат даларах. Лоаццача хана чухь из индустриальни гигант хьалъяьча цар чІоагІа къахьийгад. Цхьабакъда, балхаш соцаш дац. Укх шеррехье а болх бе дІайолалургья шера 100 эзар тонн тарни картон арахеца низ бола комбината шоллагІа очередь. Хьалдеш латт лоархІамера кхы гІирсаш а — дрожжевой завод; фачхалех Іоакъаш ю цех. Хьона ма гарра, иштта йоккха «ассортимент» йолаш я-кх оаха арахеца хІамаш! Уж еррига а тростникаx еш я.

1960 шера Астрахане хилар Никита Сергеевич Хрущев. Цо хьийхар тхона промышленносте эрзах пайда эцар чІоагІа лоархІаме хилар. Дика хет тхона цу даькъе тхоашта цхьадола хІамаш карагІдаларах хоам беш.

ИЛЬИЧА ЛАМПИЛГАШ ЛОТАЕННАЙ

ДУШАНБЕ, 1 январь. (ТАСС). Ганчински района колхозхой эзар цІагІа керда шу тІакхоачача бус Ильича лампилгаш лотаелар. Электроэнерги елар Фархадски ГЭС-о. Паччахьалкхен керда электрически лини хІанз лоаман юрташка чуйолаеннай. Юрташкарча электрификатораша цІей хьатІакхачалехьа укхаза болх бе йолаялийтай хьалхара низ бола подстанци. 1962 шера шоллагІа подстанци болх бе дІайолаялийтарца электрически сердало чуйилла яргья еррига ганчински юрташка.

Кердача электростанцеша, подстанцеша, электропередачай линеша дІадахача шера республикерча 50 колхоза электроэнерги еннай. ХІанз боамби кхеберийи хьайбаш леладерийи бІаь эзар цІагІа йоаг Ильича лампилг. ХІара кхаь колхозах шиъ электрификаци яь я Таджикистане.

Мах боацаш даа хІама

Ростов-на-Дону, 2 январь. (ТАСС). Егорлыкски районерча Кирова цІерахча колхозе мах боацаш даа хІама тел хьайбай боахамерча болхлошта. ХІара денна делкъийга мах боацаш кхаь тайпара хІама дуъ 300 сага. Дийнахьа кхозза хІама дуъ мах боацаш колхоза школьни интернате Іеш долча 100 беро.

Балхаш сихденнача хана кхашка балхаш деча колхозхошта а мах боацаш даа хІама хулийтилга вІаштІехьдаккха лерхІ.

«Рассвет» яхача колхозе делкъийга мах боацаш даа хІама кийчде лаьрхІад юртбоахама машинашта ремонт еш болча механизаторашта.

Мах боацаш хІама дуаду районе ерригача колхозий берий яслешкарча берашта хІана дуадац аьнна.

Общественни фондий чотах мах боацаш общественни кхача кийчбелга тІа-тІа шерагІа даржаш латт Дона кхыча колхозашка а.

Электричествои радиои мах боацаш

МИНСК, 3 январь. (ТАСС). Берестовицки районерча Максим Горьке цІерахча колхоза правлене кердача шера іохххье денз электричествахи радиохи мах бала ца безаш мукъа балийтаб артела членаш. Мах боацаш я бани, йоаго хІама тІаяхьаш йола говр-ворда. ВорхІ шера йолча школе деша дагІача берашта мах боацаш даа хІама тел Іуйрийна.

Общественни фондий чотах ю уж расходаш, къахьегама деноех боагІа мах дІабалара зе а ца деш.

ДОНЕЦКИ ОБЛАСТЬ. Общественни хьисапе болх бергболаш йис творчески лабораторий вІашагІъеллай Ясиновски коксохимически заводе. Царех я кІор тоабеш йола, коксови, химически, автоматика, кхыйола лаборатореш.

Балхара шоаш мукъабаьннача сахьаташка кІиранна шозза лабораторешка вІашагІбетталу болхлой, мастераш, техникаш, инженераш. Шоай изобретенеши рационализаторски предложенеши чакхъяхар духьа къахьегаш ба уж. Укх деношка дежурит а деш, консультацеш телаш ба опытни специалисташ, исследователаш, лаборанташ.

Завода творчески лабораторешка хІанзале кхоачашбаь а баьнна, производствана юкъе хьош ба предприятена дІахо технически прогресс ергйолаш бола 26 болх.

Сурта тІа: электротехнически лабораторе. Аьрдехьара аьттехьа — техник Е. Я. Логвиненко, электромонтер Н. И. Семененко, техник-электромонтер В. А. Баранов, техник В. Т. Касаткин. Цар вІаштІехьдаькхад коксови отстойникашта автоматически тІахьожам лоаттабар производствана юкъедоаладелга.

С. Гендельмана сурт.
ТАСС фотохроника.

Кердача шера массехк дийнахьа

Массехк ди мара даьннадац семилетка диълагІча шера. Цу лоаццача хана яьккха керда къахьегама котало дІаязъяьй коммунистически къахьегама цІи яккхар духьа къовсам лоаттабеш йолча, мастера Мицук Виктора доал деча, бригада счете. № 80 йолча коллективо бурув техача скважина чура мела лакхерча ялхлагІча тІоана тохкам баьчул тІехьагІа йоккха мехкдаьтта кІедж йолаеннай.

Ялх миллиметр сомал долча штуцер чугІолла ден-буси 100 тонн гаргга мехкдаьтта арадоагІа.

Скважина тІа дика болх барца белгалбаьнна ба бурильщикаш К. Сайфутдинов, Б. Помякушкин, В. Неткачев, бурильщикий гІончаш У. Гагиев, Я. Часыгов, слесарь М. Бурывлев, иштта кхыбараш.

А. БАКАЛЮК,
инженер.

Партийни вахар

ПАРТЕ РАЙКОМИ ПАРТИЙНИ ДЕШАРИ

ТIеххьарча хана чIоагIа эргабаькка тоабаьб тха райкомо наха юкъе беш бола кхетама болх. Къаьстта дукхагIа теркам тIабохийт оаха КПСС XXII съезда решенешта, парте Программана пропаганда яра, атеистически пропаганда.

ХIанз тха районе политически дешара массайолча звеношка шерра Іомаеш я парте XXII-ча съезда материалаш, КПСС керда Программа — вай хана боккха Іилмани практически лоархIам болаш дола уж документаш.

Коммунизм йизза котъяккхар духьа лоаттабеча къовсама сийлахь-йоккха план дерригача советски халкъа луш йола КПСС керда Программа къахьегамхошта кIоаргга Іомаяра оттадьча идеологически балха декхарга хьежжа вIаштIехьдоаккх КПСС райкомо коммунистийн парте боацарий активеи политически дешар.

КПСС XXII-ча съездо оттадьча декхарашка хьежжа политически дешара балха кулгалдара дешаша лоархIамера моттиг лоац парте райкомеи ерригача районни партийни организацеи балха юкъе. Партийни дешара дешаш дувц КПСС райкома бюрошка, пленумашка, партийни активашка, пропагандистий семинарашка.

Парте райкома бюрошка ладувгI КПСС XXII-ча съезда материалаш Іомаеш іоххьанцарча партийни организацей секретарашеи пропагандисташеи бьача балха хьакъехьарча отчеташка. Уж дешаш КПСС райкома бюрошкеи пленумашкеи дувцале хьалхагIа из болх райкома членашеи болхлошеи тохк іохьанцарча партийни организацешка. Уж дешаш кийчдеча хана партийни организацешта новкъостал ду парте XXII-ча съезда материалаш Іомаяра гIулакх вIаштIехьдаккхара.

Коммунистийн парте боацарийн политически болх вIаштIехьбаккхара парте райкомо ший керттера уйла тIайохийт партийни дешара ерригача звеньяй занятей идейни боарам лакхбара, пропагандисташца беча балха.

Пропагандистски кадраш хьахаржарои, царна кхетам баларои, хьехарои лоархIамера моттиг дIалоац парте райкома балха юкъе.

Кхоачамба 34 пропагандист районе хьалхле лелаю болхлой ба аьлча. Масала, пропагандисташ ба парте райкома секретараш, райисполкома председатель, парте райкома отделий заведующеш, района прокурор, халкъа судахо, дукхха кхыбараш.

Районе хьалхле лелаю болхлой пропагандистски балха юкъеозаро парте райкомага йиш хилийтай кружокашка, іохьанцарча экономически школашка, семинарашка еча занятей идейни чулоацам лакхбе а деррига партийни дешар дикагIа вIаштIехьдаккха а.

Партийни дешар тоадара оаха баьча балха цхьаьхха гIулакх да пропагандистски кадраша практически новкъостал дар. Цу гIулакха районни пропагандистий семинарий болх тоабе гIерт парте райком.

Цу семинарий керттера чулоацам ба парте XXII-ча съездо хьалхашка оттадаь КПСС теореи политикаи лоархIамегIара дешаш творчески дувцилга, пропагандистски практикеи методикеи.

Укх дешара шера районни пропагандистий йиъ семинар яьй КПСС райкомо. Пропагандистий цу семинарашка оаха теоретически методически конференцеш яьй лоархIамегIарча теоретически, политически, боахама дешашта хетаяь, совещанеш яьй балха опыт дIаюха эцаш, республике толашагIа йолча предприятешкеи колхозашкеи экскурсеш яьй, дIахо е лаьрхIа а да.

Пропагандисташта теоретически методически новкъостал а деш, парте райкомо цунца цхьана тIахьожам а лоаттабу цар балха, шоашта тIадилла гIулакх бехкокхаме долга дIахайтарца царна хьехам а луш.

Кружокийн семинарийн кулгалхой резерв кийчъяра шера йолча пропагандистий заочни курсашка хIанз районе деша вагIа 13 пропагандист.

Партийни дешара деш дола кулгал тоадарах дикка пайда баьннаб. Коммунисташтеи парте боацарий активаи политически кийчо яра боарам лакхлуш боагIа, цар дикагIа дакъа лоац общественнии производственнии вахара юкъе.

Партийни дешара система тайп-тайпарча звеньяй балха опыто йиш хулийт КПСС Программа тIара лоархIамера теоретически положенеш Іомаяри цо хьалхашка оттадаь керттера декхараш кхоачашдари айхха вIаши дувзаш леладе. Дукхача школашка, кружокашка семинарашка дикагIа кхетадергдолча тайпара Іомаду съезда сийлахь-доккхий документаш.

Парте XXII-ча съезда решенеш практически кхоачашъяра дика хьокхам тел новкъостий Тайсумови Дохтукаеви пропагандисташ болча Ленина цIерахча колхозерча школашкеи кружокашкеи деша багIараша. Укхаза болх беш я 2 іохьанцара экономически школа, КПСС истори Іомаду кружок, кхалнаха политграмота хьеха кружокаш. Школашкеи кружокашкеи деша багIача дуккхача наха шоай хьинар ца кходеш къахьег коммунизм хьалъяра йола сийлахь-йоккха программа кхоачашъяра. Царех ва тракторни бригада бригадир нов. Улхаев, доярташ новкъостий Тасбаева, Тавзуркаева, звеньевойш новкъостий Белалова, Усманова, шоай планаш тIехкхоачашъеш а декхараш ханал хьалха кхоачашдеш а бола дуккха кхыбараш.

Цига болх баьб лаьтта леладара гIулакх тоадара, кIезига хьувкъаш йола культураш дIа а йоахаш, дукхагIа хьувкъам луш йола культураш юкъейоалаяра. Юкъара хьайбаш дебадара а цар продуктивность лакхъяра а де дезар ду. Уж а кхыдола а гIулакхаш чакхдоах, 1962 шера ялат 2-зза дукхагIа даккха а хьайбай продукташ шозза совгIа дукхагIа яха а колхозага йиш хилийтар духьа.

Уж гIулакхаш вIаштIехьдаьхараш школашкеи кружокашкеи деша багIа нах ба.

Съезда материалаш ерригача районни партийни организаце керттера уйла тIайохийташ я, цудухьа районе политически дешар вIаштIехьдоаккхаш йолча парте райкомо чIоагIагIа терко ю уж материалаш дешаш волча хIара сага сакхетам чу ювшийтара а Программа сийлахь-йоккхий планаш кхоачашъяра а.

Цхьадола кхоачамбоацараш а да тха пропагандистски балха юкъе, къаьстта атеистически пропаганда юкъе. ХIанз тIагIертта уж дIадоахаш болх тоабеш да тхо.

В. БЕЛЕЦКИЙ,
КПСС Курчалой райкома секретарь, «СЕРДАЛО» газета редакце штате йоацача пропаганда отдела член.

Нийса кхетаду шоай декхар

КПСС XXII съезд хинначул тIехьагIа бахача наха юкъера кхетама болх тоабаьб Первомайски района партийни организацеша.

Укх шера къаьстта шеръяьй районе партийни просвещене сеть, хIаьта хIанз ерригача кружокашка, семинарашка КПСС XXII съезда материалаш Іомаеш а латт. ЛадувгIаш бараша дика Іомаю шоашта хьеха материал. ДикагIа кхетаергйолча тайпара лекцеш беседаш яр — ишшта декхар да пропагандисташта хьалхашка латтараш. Из гIулакх къаьстта дика леладу пропагандисташа В. Дзейтова, Н. Семиненко, Г. Сергеевас, ишшта кхыбараш.

Цхьабакъда, хIанз а районерча пропагандистски балха юкъе кхоачамбоацараш да. Цудухьа дIахо йодача хана уж дIадахара, кхетама болх тоабара тIехьа къовсам лоаттабеш я раойнера іохьанцара партийни организацеш.

В. ГАДАЕВ,
КПСС Первомайски райкома пропагандист.

„Сердало“ тIа корреспонденци кепа техачул тIехьагIа

№ 80 йолча 5 октябре 1961 шера арадаьннача «Сердало» тIа кепа техаяр «Еррига торонаш оарцагIъяха», аьнна корта а болаш йола корреспонденци. Цу тIа дувцар «Назрановский» совхоза Яндрерча отделенера кхоачамбоацараш.

Корреспонденце хьакъехьа даьр дувцаш дайтача письмо тIа яздаьд КПСС Наьсарен райкома секретара нов. Абадиева: «Корреспонденци йийцай совхоза партбюро заседане. Яндрерча отделене управляющена Мальсагова чIоагIа бехк баьб, отделене завхоз Ганижев, цо ший декхараш кхоачаш ца дар бахьан долаш ,балхара дIаваькхав...»

Кердача шерара „Агитатора блокнот“

Укх деношка арадаьннад КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропагандан агитацеи отдело кийчдаь № 1 йола «Агитатора блокнот».

Блокнота хьалхарча оагIо тIа кепа техад КПСС ЦК, СССР Лаккехьарча Совета Президиумон Министрий Советои советски халкъ кердача шераца даькъал деш хьатта моаршал.

Дикка моттиг дIалоац блокнота тIа Б. Сайко язъяьча «Кердача коталонашка» яхачеи обкома секретара А. Слюсарева язъяьча «ДIахо юрта боахам дегIабоалабара тIехьа!» яхачеи статьяша.

Блокнота тIа агитатора корайоагIаргья вай мехка а республике а къахьегамхоша 1961 шера даьха толамаши 1962 шера де лаьрхIараши дувцаш йола факташи цифраши. Цул совгIа блокнота тIа кепа теха я диаграммаш, стихаш, лозунгаш, кицаш.

Ю. ПОВАЛЯЕВ.

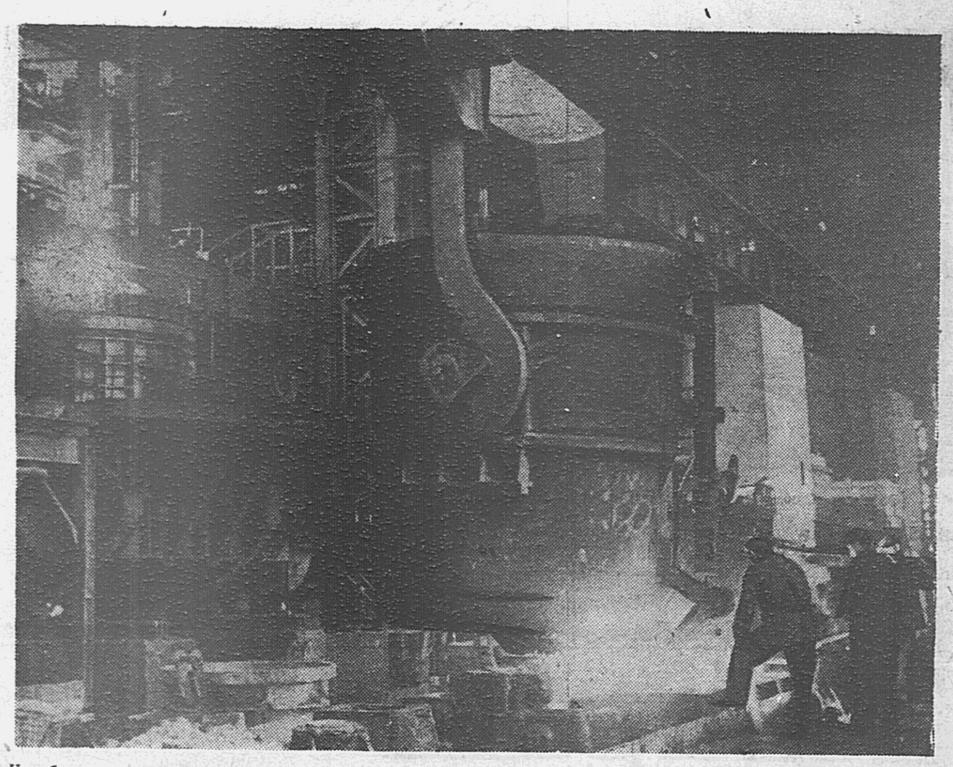

Челябински металлургически заводе хьаеш латт электричествача болат лоаладергдола цех. Цу чу оттаергья электропишкаш. Царех цхьа пишкхIанззе а болх бе йолаеннай, болат а луш. ШоллагIъяр йолаялийта кийчъеш я.

СУРТА ТIА: электричествача болат лоаладеча кердача цехе. Изложницашка болат чудотташ латт.

Э. Евзерихина сурт.

ТАСС фотохроника.

Кердача шера КЕРДА ДЕКХАРАШ

КПСС XXII-ча съезда соцамаша, цо тIаийцача кердача Программо, къаьгга хьахьекхад дIахо йодача хана промышленности юрта боахами дегIабоалабара наькъаш, хIаьта ишшта къахьегамхой вахара хьалаш тоадара наькъаш.

«Малгобекнефта» НПУ кхоалагIча промысла болхлошеи гIулакхера барашеи шоашкара доагIар даьд 1961 шера, съезда соцамаш кхоачаш а деш, шоай социалистически декхараш кхоачашдара.

Укх тайпара дар кхоачашде аьнна оаха тIаийца декхар: Даьхенна планал совгIа дукхха мехкдаьтта далар, къахьегама овсарле 2 процент лакхъяр, шера йола план 21 декабре кхоачаш а еш, мехкдаьтта цхьан тоннага дIабода мах 2 процент лохбар, болх ца беш лаьтта ийс скважин йолаялийтар, 80 тонн Іаьржа металли 100 килограмм бос бола металли гулдар, шера 30000 сом пайда луш йола 20 рационализаторски предложени ялар, ишшта кхыдараш.

Шера йола план ханал хьалха кхоачаш а еш, мехкдаьттахоша Даьхенна планал совгIа итташ эзараш тоннаш мехкдаьтта делар, къахьегама овсарле 10,9 процент лакхйир, рационализаторски предложенеш производства юкъенхьарах 50000 сом кходир. дIадахача шера 75 геолого-технически гIулакх чакхдаьккхар промысла. Царех цхьадараша торо хилийтар планал совгIа 1534 тонн мехкдаьтта даккха.

Промысла коллективо доккхий балхаш даьд мехкдаьтта чудувтта моттигаш кийчъеш, наькъаш дохкаш, кхыйола гIишлош хьалъеш.

1961 шера гул а даь паччахьалкхенна дIаденнад 82 тонн Іаьржа металли 116 тонн бос бола металли. Тха рационализатораша еннай, шера 67000 сом пайда луш йола 40 предложени.

Коммунистически къахьегама коллективай цIераш яха къовсам лоаттабеш йолча мастерий Федюшкинеи, Сампиевеи, Вазиевеи, Кокоевеи бригадаша сийленца кхоачашдаьд шоаш тIаийца декхараш. Ишшта шоай декхараш кхоачашдаьд лаьттан кIалха еча ремонта мастерий нн. Щепакои Лукьянченковеи бригадаша а. Коммунистически къахьегама ударникий цIераш йоахаш ба промысле дикагIа бола болхлой: операторашш Коков, Антонов, Оздоев, Каленников, Шевченко, Дербишев, Батыжев, Хамхоев. лаьттан кIалха еча ремонта операторашш Малевингiар, Кокоев, Долаков, Чумбуридзе, шоллагIча методай операторашш Никифорова, Назаренко, слесарашш Пузенко, Литвинов, грузчик Коттоев Султан, ишшта дукхха кхыбараш.

ХIанз тха промысла коллектив кердача семилетка диълагIча шера чуеннай. Доккхий декхараш кхоачашде лаьрхIад оаха 1962 шера. Тхо декхарийла да капитальни ремонтера хьаийца кхо скважин болх бе йолаялийта. Цу гIулакха тхона новкъостал эш «Малгобекнефта» НПУ кулгалхошкара.

Грозтехснабнефть а декхарийла я КПСС XXII-ча съезда соцамашка хьежжа ший болх вIаштIехьбаккха а промыслаш ший ханнахьа кIоаргача насосашцеи, насосно-компрессорни турбашцеи, хьунцеи, кхыйолча материалашцеи Іалашъе а, хIана аьлча уж ца хиларо промысла балхашта йоккхий новкъарленаш ю.

Нохч-ГIалгIай Совнархозои мехкдаьттаи газеи промышленноста Управленеи кхоачашде дезаш ши гIулакх да. Царех керттерадар да 1962-ча шера мехкдаьттеи гази яккхара планаш а царга дIабода мах лохбара планаш а, 1961-ча шера санна, массехказа ца хувцар, хIана аьлча цу дешо новкъарленаш ю доагIаш дола социалистически декхараш тIаэцара а уж кхоачашде коллектив оарцагIъяккхара а.

Иззамо хIана дац, аьнна, лоархIам болаш да шоллагIа дола гIулакх — автотранспорта болх тоабар. 16—18 километр дIоахал долаш я тха промысел. Цхьа автобус мара яц болхлой дIа-юха кхувлаш; хIаьта из а цхьацца технически бахьанашта сецаш моттигаш нийслу. Тхона хиланза яргйоацаш я технически новкъостала эшаш йола специальни машин, болхлой дIа-юха кхувла кхоачамбалла автобуфаш.

Кердача 1962 шера КПСС XXII-ча съезда исторически соцамаш кхоачашдара, вай езача Даьхенна мехкдаьтта далара план ханал хьалха кхоачашъяра шоай низи хьинари кхо ца деш къахьегаргдолаш я тха промысла коллектив.

Я. МАМЕДОВ,
«Малгобекнефта» НПУ III-ча промысла заведующи.

Массане а къовсам лоаттабе беза

Се лектор хиларах тарра общества Республикански отделене заданех дIадахача шерашка со каст-каста нийслора Наьсарен районе. Теша хала долаш чIоагIа хувцамаш хиннад укх шин шера Наьсаре. Наха шоаш хьалдаь а паччахьалкхено даь а дуккха дика кирпишкий цIенош да. Хьалъеш а латт, цхьадолча даькъе болх бе а йолаеннай йоккхий заводаши фабрикаши: хIамаш тега, трикотажни фабрикаш, кетарий-кхаькхий завод, электроинструментий завод.

Совхозий болхлоша дика къахьегар бахьан долаш хьал а кхедаь, чуийцад дика ялат, кхыйола культураш, йизза кхоачашъяьй паччахьалкхен план.

Хьахиннаб керда, дика нах — юрта боахама маякаш доярташ Барахоева Лемка, Евлоева Тамара, хьажкIаш лелаер — Мальсагов Осман, кхыбараш а.

Промышленносте а хьахиннаб цIи хеза хьалха латта нах — «Назрановский» совхоза токарь Тумгоев СаIид, кхыбараш. Ший балха норма 150—170 процент кхоачашъю цо. СМУ-11 болх беш йолча Гойгов Асхьаб керте латтача комсомольски бригадо балха план 116—118 процент кхоачашъяьй.

Районерча къахьегамхошца вIашагIкхийтача гучадоал цар КПСС XXII-ча съезда решенеш кхоачашъе шоай берригa низ, хьинар дIадала уж кийча хилар.

Наьсарен-Вокзалера къахьегамхой шоашта карагIдаьнначох, карагIдаьннар доккха хIама дале а, доккхал даь ца Іеш, шоай моттиг кхы а чIоагIагIа хозъе, тоае нигат долаш ба.

Цхьабакъда, ишшта доккхий хувцамаш хиннадале а, къахьегамхошта доккхий хIамаш карагIдаьннадале а, хIанз а долаш да вахара новкъарле еш дола гIулакхаш, Іаьржа Іатташ Уж ца хьоадича даргдац.

Района центре я 1960 шера болх бе йолаенна гостиница. ХIаьта миштий из хIанз? БIеха, паргIато йоацаш, во мебель чулатташ, Іан тIехь кийчъянза, шийла — наIарехи корехи чакх са доагIаш я, тIа-кIал юлла хIама еха, бIеха я. ХIаьта, каст-каста нийслуш хIама да гостинице цIа ца ювзилга. Ишшта хилар из дIадахача шера 12 декабре а. ЦIи ювзанза долча цIагIа Іовижа саг вIоахвац аьхки тIауллабеча биткъача юврГIо. Цудухьа гостинице бийса яьккхарех нагахьа саг мара висац цамогаш ца хулаш.

Райцентре ши столови я чIоагIа вIаши шоайла тара а йолаш, бIеха а во а я цар чу. Цу чурча гIандаш тIа доаллача бIехача кIадах бIарг кхийтача хIама дуа ца луш чам бов. Массе а хана дуаш дола хIама цхьа тайпа мара дац: борщ, гулящ, котлеташ, хьоарахи шурехи даь даа хIама кororгдац хьона, хIаьта берхIала ехка нарсаш, помидораш, кабуц хилац столове. Дуаш дола хIама чам болаш кийчдац.

Кино хьахьувкхача хана районе культура цIагIа зрительни зале ладувгIа йиш йоацаш гIараш хул, сеанс доладенначул тIехьагIа нах чуи ареи бувлаш моттигаш нийслу, гIаьленаш увз, тоам боаца къамаьлаш ду, порядкага хьожаш саг хилац.

Уж кхоачамбоацараш махулла чехкагIа дIадахара йоаггIаш йола терко е декхарийла ба района кулгалхой. Еррига общественность оарцагIъяла еза цу гIулакха.

Г. СКРИПНИК,
пенсионер, лектор-общественник

КПСС XXII-ча съезда решенеш кхоачашъеча кхалнаха лоаца дакъа

КПСС XXII-ча съезде тIаийцача Советски Союза Коммунистически парте Программа тIа хьадда, Іилманца бакъъеш план оттаяьй вай мехка коммунистически общество хьалъяра. Цу даькъе дикка лоархIам бу вай советски кхалсага.

Парте къаьстта чIоагIа йоахко ю кхалсага вахар тоадара. КПСС XXII-ча съезда решенешка белгалдаьд цIагIарча хьалашка маIача сага нийсса бокъо йолаш кхалсаг ца лоархIаш хилар дIадоаккхилга, бера нана йолча кхалсагага общественни къахьегаме дакъа лаца йиш хургйола хьалаш оттаделга санна дола декхараш. Хьадеш атта а мах дукхагIа луш а дола балхаш тела деза кхалнаха, берах болча кхалнаха тела отпускаш дукха ца говш йIаьхъергйолаш я.

Кхалсаго цIагIа хьегаш дола къа аттача доаккхаргдола гIулакхаш вIаштIехьдоахаргдолаш да. ДукхагIа арахецаргья цIагIара балхаш деш йола дарегIа машинаш. Школе даха ха йоаца бераш кхоаба учрежденеш кхоачамбалла хьалъергйолаш я. Цу доллача хIамаша йиш хулийтаргья коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашдеча юкъе кхалнах дукхагIа чуоза.

Кхалнаьха чIоагIа лоархIам ба боахами культуреи дегIайоалаеча. Къаьстта чIоагIа лакхбеннаб из хIанз вай мехка шерра коммунизм хьалъеча хана.

Боахама, паччахьалкхен, культура массе доакъошка боккха низ ба Нохч-ГIалгIайчен кхалнах, цхьа никъ лаьца болх уж Советски Союзерча берригача кхалнахаца.

Доккхий хувцамаш хиннад цар вахар чухь Советски Іаьдал латтача шерашка. Паччахь волча хана цхьаккха бокъо йоацаш, тоIабаь баьхка уж, цхьатарра бокъо а йолаш коммунизм хьалъераш ба.

ХIанз республика халкъа боахаме болх беча берригача нахах 45 процент гаргга кхалнах ба. Республике хьалха латтача кхалнахах ба: М. Руденко — Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода установка начальник, КПСС XXII-ча съезда делегат; Кусиева Зайдат — 30 гектар долча лаьттара хIара гектара тIара 92 центнер фуалъяьхача хьажкIий яьккха йола Наьсарен района «Октября 40 шу» яхача совхоза хьажкIаш лелаеча звеной звеньевая; Музыкаева Малика — 55 гектар долча лаьттара хIара гектара тIара 71 центнер хьажкIаш яьха йола «Шалинский» яхача совхоза звеньевая; М. Паук—орден лелаеча, республике эггара хьалха коммунистически къахьегама промысел яха цIи яьккхача «Малгобекнефта» промысла заведующи; Л. Барахоева — «Назрановский» яхача совхоза Аьлти-Юртарча отделене доярка; Н. Олюнина — Грозненски района «Ермоловский» яхача совхоза оалхазараш леладер, дуккха а кхыбараш.

Паччахьалкхенна кулгалдеча юкъе чIоагIа дакъа лоац вай кхалнаха. 35 кхалсаг СССР-еи, РСФСР-еи, Нохч-ГIалгIай АССР-еи Лаккехьарча Советий депутат я, бIаьш кхалнах ба городий, районий, юртий Советий депутаташ, халкъа судахой, халкъа заседателаш. Республикера эзараш кхалнах ба производственни, культурно-бытовой комиссешка а партийни, комсомольски, профсоюзнии кхычеи общественни организацешка а дакъа лоацаш.

Дуккха кхалнах ба юрта Советий исполкомашта керте латташ, парте решенеш тIагIертта чакхйоахаш. Юрта Совета болх дика вIаштIехьбаькхаб Урус-Мартана района Рошни-Чу яхача юрта Совета председателе, республика Лаккехьарча Совета депутата, коммуниста Музаева Совдата. Болх дика вIаштIехьбаккха ховш хиларо йиш хилийтар Музаевайга шоай юрта Совет республике хьалха латтачарна тIехьакхее. Кхалнаха доал деча дикагIа йолча юрта Советех я цу тайппара Первомайски районе ДаьттагIара юрта Совет (председатель К. Оздоева), кхыбараш.

Доккхий толамаш доах халкъа образоване, Іилма, литература, искусства, культура, унахцIено лораяра даькъе болх беча республикерча кхалнаха.

Дукха ха йоацаш диссертацена защита а яь, историко-филологически Іилмай кандидат яха цIи еннай Нохч-ГIалгIай истореи, меттеи, литератураи, экономикаи Іилма-тохкама института йоккхагIа йолча Іилман болхлочоа Чантиева Марема — эггара хьалхарча нохчий кхалсага-Іилмахочоа.

Укх тIеххьарча шерашка дуккха кхалнах ахийтаб хьалхле лелаеча партийни, советски, боахама балхаш тIа, царца ба шоашта тIадехка декхараш дика кхоачашдеш бола нохчийн гIалгIайи кхалнах а. Царех ба КПСС райкома секретараш новкъостий Ляпина (Заводской район), Эсамбаева (Надтеречни район), Дакишвили (Курчалой район), Кочнева (гор. МагIалбик), райисполкомий председателаш новкъостий Хайтина (Ленински район), Коробова (Грозненски район), Грозненски консервни комбината директор нов. Яхшаатова, Грозненски горздравотдела заведующи нов. Кодзоева, дуккха кхыбараш. Цу массане а шоай балхаш кхетамца вIаштIехьа а доахаш, доагIаш дола дакъа лоац КПСС XXII-ча съезда исторически решенеш, вай парте Программа кхоачашъяра юкъе.

Республике массанахьа а вIашагIтехай кхалнаьха советаш. Кхалнаьха къахьегама а политически а хьинар лакхдеш боккха болх бу Заводский района Черноречье поселка (председатель нов. Константинова), Сунженски района Серноводски станица (председатель нов. Кривцова), Урус-Мартана района Чечен-Аула (председатель нов. Дамбаева), Гудермеса района Ишхой-Юрта (председатель нов. Димаева) кхалнаьха советаша а кхычар а.

Кхалнаьха дуккхача советаша политграмота кружокаш вIашагIъехкай, КПСС XXII-ча съезда материалех, беседаш ю, уж шоай юрта, района, республика хьадда долча декхарашца ювза а ювзаш. Кхалнаьха советий членаша майрра гучадоах дIаяхача заман во гIулакхаш, дика дакъа лоац юртарча художественни самодеятельноста а юрт тоаяра балха а юкъе.

Вай республика кхалнаха дакъа ца лоацаш, къахьегама хьокхамаш цар ца гойташ йола балха участок лаха хала да.

Цхьабакъда, харцахьа хургдар республике кхалнаха политически кхетам балара хьакъехьа, уж общественни балха а культурни боарам лакхбара а юкъеозара а къаьнача заман во гIулакхаш, кхалнахаца леладу бокъо йоацараш дIадахара а хьакъехьа деррига дика латт аьлча.

Кхалнахаца беча балха юкъе хIанз а доккхий кхоачамбоацараш да. Дукха моттигаш я кхалнаьха сий доагIача тайпара ца лоаттадеш, кхалнахаца феодальни-родовой сий доаца гIулакхаш леладерашта духьал мела къовсам лоаттабеш, кхалнахаца леладу уж гIулакхаш дIадахара хьакъехьа маIача наха юкъе бе доагIаш бола болх ца беш. Цу дерриганеша а новкъарле ю кхалнаьха социалистически сакхетам, творчески хьинар лакхдара, уж коммунистически уйланца кхетабара.

Дуккхача районашка долаш да ла йиш йоаца дукха истий кхулара гIулакх. Цу гIулакхо дезал бохабу, кхалнаьха сий доаду, бераш а кагирхой а кхетабара доккха зе-зулам ду. Эхь долаш гIулакх да мехкарий удабелген уж шоай безам боацача маьре ухийтилген. Маьре баха ха хиланза бола кхалнах, йиIигаш маьре ухийташ а царех урдув доахаш а моттигаш я. ХIаьта вай общественни организацешеи суда а прокуратура а органашеи мела гIулакх леладу советски законаши порядкаши йохаеча нахаца, доагIаш бола политически бехкокхам бац царна. гучабахац дIаяхача заман во гIулакхаш леладераш, бахача наха дIайовзийтац кхалнаха Советски Конституце енна бокъонаш.

ХIанз а республике мела латт кхалнах дийша ца хилар дIадаккхара хьакъехьа беш бола болх. Республика цхьайолча районашка эсала лел кхалнах балха оттабара гIулакх, хIаьта цхьайолча предприятешка, колхозашка, совхозашка кхалнаха болх беча моттигашка хила доаггIаш дола къахьегама хьалаш дац. Мела латт бераш яслешкеи берий бешамашкеи дIанийсдара гIулакх а.

Кхалнаха шоаш а тIагIертта лоаттабац дIаяхача заман воча гIулакхашта духьалара къовсам. КIезига моттигаш нийслац кхалнаха шоаш а шоай социалистически бокъонаш йохаяра новкъостал деш.

Бахача наьха культурни боарам лакхбара а баха нах дIаяхача заман воча гIулакхашта кIалхарбахара а хадданза йоакхо е еза общественни организацеша. Кхалнаьха актив декхарийла я парте решенеш, боахама декхараш кхоачашдеча юкъе дика дакъа лоацаш хила.

Республика боахам а культура а хьалъяра декхараш, КПСС исторически Программа тIа — вай мехка коммунистически общество хьалъяра программа тIа оттадаь декхараш толамца кхоачашдеча дизза дакъа лаца мел эша торонаш я Нохч-ГIалгIайчен кхалнаьха.

М. МУСАЕВА,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома кхалнаха юкъе беча балха отдела заведующи.

СЕРДАЛО
2-гIа оагI. 7 январь, 1962 шу.

ЛОАЛАХОЙ ОПЫТ

ХьажкIашта хьийга къа зехьа довц

(АЛБЕГОВА ХАРИТОНА ДУВЦ)

Къилбаседа-ХIирий АССР Кировски районерча Хумалагски колхозерча хьажкIаш лелаеча звеньевойс, Социалистически Къахьегама Турпала, КПСС XXII съезда делегата Харитон Андреевич Албегова хьажкIаш хьувкъаяра йоккха опыт Iоаяьй тIеххьарча массехк шера.

Укх статья тIа нов. Албегова ювц ше кулгалдеча звенос Iоаяь хьажкIаш хьувкъаяра опыт.

* * *

КПСС Центральни Комитета сентябрьски Пленум (1953 ш.) хиннечул тIехьагIа, юрта боахам сихха дегIабоалабе лаьрхIа парте керда никъ белгалбаьча хана Хумалагски колхоза правлене хьажкIаш лелаеча звенона кулгалде хьожавир со. Цу хана денз сай къахьегама коталоний счет лелаю аз. Юххьанца башха тамаш е езаш дацар тха толамаш. Нагахьа санна 1955 шера тха звенос хIара гектара тIара 54 центнер, шоллагIча шера — 64 центнер, кхоалагIча шера — 84 центнер фуалъяьха хьажкIаш яьха хиннаяле, 1960 шера 30 гектар йолча участка тIара хIара гектара тIара 150 центнер яьккхар оаха.

1961 шера тха звенос кхы а дикагIа хьувкъайир кура-хьажкIаш. 50 гектар йолча участка хIара гектара тIара 165 центнер фуалъяьха хьажкIаши, хIаьта 50 гектар хулача кхыча участка хIара гектара тIара 1.418 центнер моша хьажкIаш а тIехь доакъари даькккхар.

ХьажкIаш бахьан хьийга къа зехьа доврдгац цIаккха а. Из мадарра хьахьокх хIара шу тIехьагIа дикагIа а дукхагIа а тха звенос хьалкхееча хьажкIаш а. Бакъда, хьажкIаш кхее безам хиларах кхоачам хилац — царна лерттIа доал де, цу башхача культурана фу эш ха деза. Къахьегам! Из да керттерадар.

Доккхий толамаш дахара чIоагIа новкъостал хилар тха звенона хадданза юрта боахама специалисташца, Iилманца бувзам лелабарах, тхоай балха тIехь Iилмана карагIдаьннарехи дикагIа болча хьажкIаш лелаерий опытахи хадданза пайда эцаш тхо хиларах. Из боккха лоархIам болаш гIулакх да хьажкIаш хьувкъаяра.

ХIара шера тха звенос чакхдоах бIарчча комплекс агротехнически гIулакхаш, хIара шера дIайийна хIамаш дикагIа хьувкъаргIолаш тоаду лаьтта — органически минеральнии удобренеш ехк. Оасарах кхаш цIенду хьажкIаш дIаелехьа шозза-кхозза культиваци еш, дIайийна хьажкIаш хьалтIа яьнначул тIехьагIа мугIарашта юкъера оасар дохадеш. Тхоай кхашка дика хьувкъаш а дикагIа а дола гибридни фу дIадув оаха. Хьаллакхъеннача хана цхьаннахьа листагIеи, вокхазахьа нийлхагIеи хургIоаца нийсъю хьажкIаш. ХIара шера хий дехк кхашка. ХьажкIаш чуэцилга ший ханнахьа а ца йойташ а хул.

Деррига агротехнически гIулакхаш ший ханнахьа а лаьттан-климатически хьалашка хьежжа а ду, хIана аьлча хIара шера ханаш тайп-тайпара увттандаь.

ЧIоаггIа теркам тIабохийт оаха къахьегам вIаштIехьбаккхара а.

ХьажкIашта а кхыйолча культурашта санна ший тайпара лаьтташ эш, уж дикагIа хьувкъийта. ХьажкIаш дикагIа хьувкъ дукхагIа хьоанал йолча, тIоадал дика соцаеча дикагIча лаьтта.

ХьажкIаш дIаюв лаьтташ дада моттигаш шаьра яц тха. Цудухьа цхьайолча моттигашка халла мара квадратно-гнездовой хьисапе уж дIае вIаштIехьа а далац.

Ховш да хьажкIаш дика хьувкъаяра алхха лаьтташ дика хиларах кхоачам ца хулилга. Из цIаькха а бакъду тха звено болх бе йолаеннача шера оаха хIара гектара тIа хьувкъаяь хьажкIаш 1961 шера яьхарел кхозза кIезигагIа хиларо. Цу хана кхоачамболлаш пайда эцацар оаха Iилмана карагIдаьннарех, дикагIа йолча опытах, йоаггIача тайпара агротехника лелаяцар, дукхагIча даькъе дикагIа дола фу дIадерца хьажкIаш хьувкъае гIертар, хIаьта хьажкIашта деш дола гIулакх кулг-кара дора.

Лаьтташ шоаш мелла дика дале а хьажкIаш дика хьувкъае йиш яц хадданза уж лаьтташ органически минеральнии удобренешца тоадеш ца хилча. Иштта бархI гектар хулача, дика хIама хьувкъаш долча лаьттан участка тIа 1956—1957 шерашка хIара гектара тIа 25 тонн кхо диллар оаха, 1958 шера — 12 тонн кхои 5 центнер суперфосфати, 1959 шера — 6 тонн кхои 1,5 центнер суперфосфати, 1960 шера— 28 тонн кхои 12 центнер тайп-тайпара минеральни удобренеши ехкар хIара гектара тIа. Иштта хIара шера удобренеш ехкарах хьаьн а луш лаьтта-тоалу.

Академика Т. Д. Лысенко хьеххача тайпара тIеххьарча шерашка хIара тонна кхох 25—30 килограмм суперфосфат тох оаха, хIаьта цул совгIа хьажкIаш дIаювча хана хIара гектара тIа 50—60 килограмм йолаш фуца цхьана гранулированни суперфосфат тох.

Удобрени ехк оаха хIара хьажкIашта гIулакх мел деча хана а. Хьалхара культиваци еча хана 1,5 центнер аммиачни селитра, шоллагIа — 2 центнер суперфосфат. ХьажкIий мугIарашта юкъе культиваци ю оаха удобренеш ехка йиш йолаш тоаьйча КРН-4,2 яхача культиваторца.

ХьажкIаш дIаелехьа шозза культиваци яьчул тIехьагIа хIара гектара цхьацца центнер тохаш калийни тух тох. Цул совгIа, хьажкIашта хий тохача хана а тох оаха кIезиг-дукха суперфосфат. Цу гIулакха канала юхха кIоагарч а даьхе цар чу удобрени Iочу а тессе цу кIоагашка гIолла хьауха хий дехк хьажкIашта. Тайп-тайпарча хана удобренеш ехкаро хадданза а сихха а дегIдайт хьажкIашка.

Белгалдаккха дезаш да массехк шера вIаштта хьажкIаш дIайийнача лаьтташ тIа оаха хьажкIаш ювш хилар а, хIаьта хIара шу тIехьагIа уж дукхагIа хьувкъаш хилар а. Из гIулакх вIаштIехьдоал хадданза удобренешца лаьтта тоадеш хилар бахьан долаш. Боккха практически лоархIам болаш хIама да из, хIана аьлча массехк шера дикагIа долча лаьтташ тIа хьажкIаш кхее цо торо хулийтандаь.

ХьажкIаш хьувкъаяра чIоагIа лоархIам болаш гIулакх да оахам дика дар. ХIанзалца бIаьсти аьхача лаьтта юврa оаха хьажкIаш. Укх шера зябь кийчъеш да тхо. Опыто хьахьекхад тхона лаьтта кIоаргагIа аьхача (27—30 сантиметр) хьажкIаш 20 процент дукхагIа хьувкъаш хилар.

Оахам даьчул тIехьагIа 6—3 сантиметр кIоарга цкъаи, 10—12 сантиметр цIаькхеи культиваци йича оахам шаьрлу, кIаьдлу. КхозлагIа культиваци ю оаха хьажкIаш дIае ха хьатIакхоаччача хана 8—10 сантиметр кIоарга (иззал кIоарга дIаюв оаха хьажкIаш). ХьажкIаш дIаювча агрегата тIехьа тесса оахам IотоIадеш каток я.

ХьажкIаш йоаггIача хана (хьалха а тIехьа а йоацаш) дIаеро торо хулийт хьажкIаш цхьоаггIа хьалтIаялийта. Уж дIае долалу тхо 10 сантиметр кIоарга улла лаьтта 12 градусага кхоачаш дIоахденна дале.

ВИР-156 яха гибридни фу дув оаха тхоай участка тIа. 1961 шера ялатийна а доакъара а лаьрхIа хиннача участкаш тIа из фу дIадийра оаха.

Дуккха къахьег оаха оасар, из хьахоттадалалехьа дохадар духьа. ХьажкIаш тIаялалехьа боаккха макха уж дIайийнача кхоалагIча — диълагIча дийнахьа боаккх. 8—10 сантиметр кIоарга доахкача хьажкIий фийгашта зе а ца деш хьал тIа хьайна кагий оасар дохаду цу тайпара боаккхача макхо.

ЧIоаггIа теркам тIабохийташ леладу оаха хьажкIашта хий дехкара гIулакх. Оаха хий ца дехкаре иштта дика хьажкIаш хьувкъае вIаштIехьдаргдацар тха. Шера 2—3-зза хий дулл оаха хьажкIашта: хьалхагIа —80—100 сантиметр уж хьаллакхъелча, шозлагIа — ка боаккхача хана, кхозлагIа — хьажкIа фийгашка шура йоссача хана. Цкъа дуллаш хIара гектара 800—1000 куоометр боарам болаш дулл хий.

ЦIи хезза болча хьажкIаш лелаерашца нн. Долинюкаца, Гиталовца, иштта кхыоарашца къамаьлаш деш, царца дагаваьннначул тIехьагIа аз кхетадир зIамигача участкаш тIа хьажкIаш кхеелга башха пайдане гIулакх доацилга. ХьажкIаш лелаеча звеношта дIатIа чIоагIъе еза бIаь, ши бIаь, кхы дукхагIа а гектар йола участкаш. Укх шера тха звенос 200 гектар йолча участка тIа хьувкъаергья хьажкIаш, хIаьта хIара гектара тIара 160 центнер яккха дош а деннад оаха. Из декхар тхона кхоачашде могаргдолаш да.

DIаяздаьд тха специальни корреспондента С. КОТИЕВА.

РАЦИОНАЛИЗАТОРИЙ БОЛХ КХЫ А ТОАБЕРГБА

Планал совгIа 4 эзар метр гаргга бурув а тохаш толамца чакхдаькхар дIадаха 1961 шу тохкам беш кIоарга бурув деттача Карабулакски контора коллективо. Из толам баккхара шоашкара хьинаре дакъа лоацаш хилар рационализатораши изобретателаши. ХIара пхелагIа вола болхло рационализатор ва укхаза.

DIадахача шера рационализатораша еннача 182 рационализаторски предложенеех 214 эзар сом пайда луш йола 130 предложени балха юкъейихьай. Бурув тохара контора коллективацара дикагIа бола рационализатораш ба механически мастерске заведующи Василий Истратов, вокхкхагIа вола мастер Андрей Катасонов, контора директор Анатолий Куксов, слесараш Н. Булавко, И. Редькин, инженер Г. Вершовский, иштта дуккха кхыбараш а. Царех хIаране 5 а кхы дукхагIа а предложени еннай.

Мехкарча берригача мехкдаьттахошта довзаш да хьалха хиннарел 6—8-зза овсарегIа болх бе вIаштIехьдоалаш дола «Н-6» яха фрезерни бурув. Из бурув хьадаьраш Карабулакски контора инженераш ба.

Укх тIеххьарча ханналца бурув тохара чIоагIа новкъарле еш гIулакх дар лоабата маркхал чубуаш хилар. Контора инженераша дагалаьцар из новкъарле дIаяргйола никъ: лоабата маркхалах э а еш, ганаргий чIоораш чуахийта баьлар скважинашка. ХIанз профилактически ремонт еча хана вIалла новкъа доацаш лакхехьарча мелови тIоанел тIехбувл бурув деттараш.

Инженераша Куксовеи Клянцевеи хьаяьй лоабата маркхал кийчбеш йола гидромешалка. Iалаьмате дика а овсаре а болх беш я из. Вай республике мехкдаьтта даккхара бурув деттача массанахьа а из мешалка я хIанз, хIаьта иштта шоашта цун чертеж ехаш я мехкдаьтта промышленность йолча моттигашкара совнархозаш. Къахьегама овсарле дикка лаккхъеш а бурув деттарий къахьегам аттача боаккхаш а кхы дуккха предложенеш я контора рационализатораша тийнна, балха юкъейоалаяь.

ЧIоагIача давлене тишъенна задвижкаш юхаметтаувттаю агрегат хьаяьй контора рационализатораша новкъосташа Истратовеи Булавкои. Шера 650 задвижка тоае низ кхоачаш я из агрегат, хIаьта цунца болх беш вар алхха цхьа саг мара вац.

Рационализаторашта мел эшар вIаштIехьдаькхад технически цIагIа: рационализаторий кабинет я, эшшаш дола литература да, чертежни инструменташ я, рационализатораша еннача предложенешка хьожаш ханнаннахьа ВОИР секце заседанеш хул.

1962-ча шера кхы а дукхагIа шоай болх тоа а баь, производствана доала беркат алсамдаккха лаьрхIад Карабулакски бурув тохара контора рационализаторий творчески коллективо.

С. СУЛИН.

ГIАЛГIАЙ МЕТТАЛАРА В. И. ЛЕНИНА БИОГРАФИ

Нохч-ГIалгIай книжни издательствас кепа а теха укх деношка гIалгIай меттала арахийцад Коммунистически партии дунен тIа эггара хьалхара Советски паччахьалжхеи вIашагIъеллача Владимир Ильич Ленина вахар а къахьегамхой паргIата бахар духьа цо баь болх а бовзийташ дола «Лоацца биографически очерк В. И. Ленина» яха книжка.

М. АУШЕВ.

Дизза Iалашдергда къахьегамхой хьашташ

Семилетка кхоалагIа шу дика-ча къахьегама гIулакхашца чакхдаькхар Грознерча торговлеи общественни питанеи предприятей коллективаша. Царех я кхоалагIча квартала итогех республика Министрий Советеи облсовпрофеи карара кара тела цIе байракхи ахчан премии яькхха № 1 йолча инвентарьи мебельи йохкача тика коллектив, Революце проспектера № 2 йолча кафе коллектив. Цу кафе тайп-тайпареи чам болаши кийчдаь хIама дуъ хIара дийнахьа 4000 гаргга саго. Товарооборота план ханал хьалха кхоачашъяьй.

Шоай хьашташ цо дика кхоачашдеш хиларах грозненцашта дукха еза Грозненски универмага коллектив. Укхаза къаьстта дика балхаш даьд № 11 йолча секцерча коммунистически къахьегама бригадо, штапельни кIадаш дохкача № 8 йолча секце коллективо.

Къахьегамхой хьашташ Iалашдара даькъе парте хьалхашка оттадаь дехкараш дика кхоачашдеш чакхдаькхкар дIадаха шу кхыча дуккхача торговлеи общественни питанеи предприятей коллективаша а.

Кхы а доккхагIа декхараш да семилетка диълагIча шера торговлеи общественни питанеи болхлошта хьалхашка латтараш. Керда хьалдеш долча цIеной лохехьарча этажашка укх шера дуккха а хьаелларгья торговле керда предприятеш. Январь бутт чакхбалалехьа алхха цхьан Грозне хьаелларгья 50—60 саг чу а латташ йола 10-нел совгIа керда тика. Царех 4 тика хьаелларгья Окружной улицагIа, Кирова улицагIа — 2, Революце проспектагIа — 2, иштта кхычахьа а. Торговле техникаца дика Iалашъяь хургья уж еррига тикаш.

Республикера къахьегамхой товарашца а общественни питанеца а Iалашбара даькъе доккхийи сий долеи декхараш хьалхашка отт 1962-ча шера Нохч-ГIалгIайчен торговле болхлошта, берригача советски наха санна, цар берригa шоай низ оарцагIа боаккхартба уж декхараш толамца кхоачашдараи вай мехка коммунистически общество хьалъяра шоашкара дизза дакъа лацараи.

А. ШУАИПОВ,

Нохч-ГIалгIай торговле министерства торговли вIаштIехьъяккхареи техникаи отдела начальник.

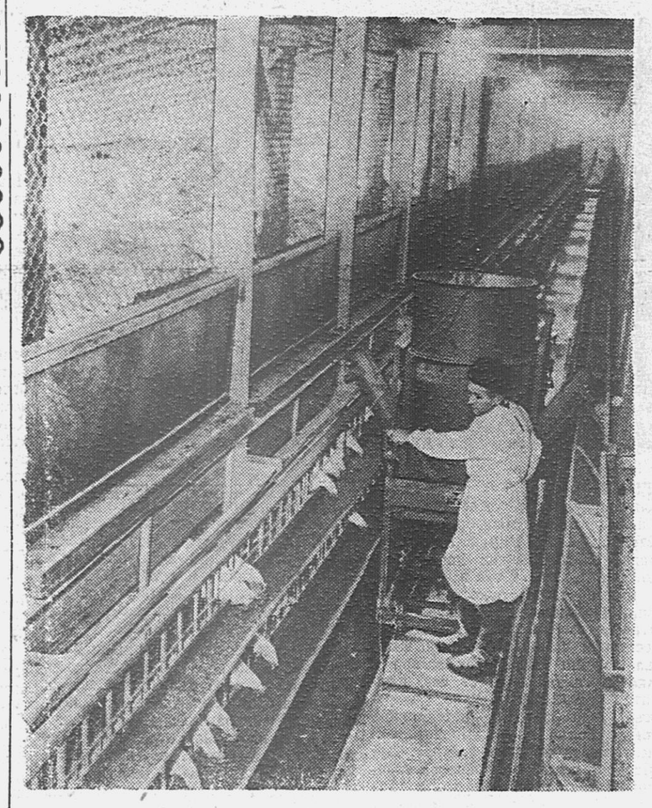

Целинни край. 18 эзар яхкаш йола котам я Къилбаседа-Казахстански областа Петропавловски совхоза оалхазарий ферме. Уж механизированни способаца кхоабаш хилар бахьан долаш дукха къахьегам дIабодац царга.

ТАСС-а фотокорреспондента М. Ретькина сурта тIа хьахьекхай электрокорморазведчика ахавтоматически лини. Цунца болх беча В. И. Рубеца 15 минута яхкача массехк эзар котама даа хIама тосс.

М. Ретькина сурт. ТАСС фотохроника.

Керда тайпа хьажкIаш дIае йолалургья

КРАСНОДАР, 5 январь. (ТАСС). Юрта боахама Краснодарски Iилма-тохкама института Iилмахоша селекци яь керда тайпа хьажкIаш дIае боахамашка дIакхачийтай. Края къилбаседеи таманскии зонашкарча боахамашка хьатIадоагIача шера дIае лерхI «Краснодарски 309» яха тайпа хьажкIаш. Районa могадьча ВИР-42, ВИР-156 яхача хьажкIий тайпаел дикагIа хьувкъ кхачача ханага диллача царна юккъе латта из тайпа хьажкIаш.

«Краснодарски 16/56» яхача тайпана итт эзар гектара тIа гибридизаци ергья хьатIадоагIача шера. Силоса дувш дола тайпа тIехьа кхачаш да. Усть-Лабински района «Кубань» яхача колхозе хIара гектара тIара 600 центнер моша доакъар даьлар цох.

ХьажкIий кердача тайпа автораш ба института селекцеи семеноводствеи отдела заведующи М. И. Хаджинов, отдела воккхагIа вола Iилман болхло А. Ф. Казанков.

ХЬАЖКIАШ—ДУКХАГIА

Парте кердача программа тIа белгалдаьхад юрта боахам дегIабоалабара наькъаш. Царех цаI ба махулла дукхагIа ялат даккхар. Ялат дукхагIа хьалкхедарца дегIабоалабе йиш я хьайбай боахам а. Тха совхоза хьайбай боахам дегIабоалабара оаха лаьрхIад хьажкIаш дукхагIа дIае, хIамаш дIаювча лаьттай структура хувца а хувцаш. Соахка 4000 гектар мара ца йийнача 6000 гектар хьажкIаш дIае лаьрхIад оаха укх шера.

Цу гIулакхо торо хулийтаргья паччахьалкхенна соахкарчул дуккха-дукхагIа ялат дIадала, хьайбашта шортта доакъар Iалашде. Силоса лаьрхIа соахка 1300 гектар мара ца йийнача укх шера 2015 гектар хьажкIаш дIае лаьрхIад оаха.

Совхозе хIанзалца дIаювш хиннаяц бобови культураш. Уж тайпа культураш 90 гектар дIаювргья оаха. DIахо йодача хана махулла совъяха лаьрхIад оаха бобови культураш.

Къаьстта дукхагIа йоакхо ергья совхозо хьажкIаш дикагIа ебаяра. Цу гIулакха оаха лаьрхIад халача балхашта махулла дукхагIа механизаци е. Тха цIи хезача хьажкIаш лелаеча механизатора нов. Мальсагов Османа звенос 200 гектара тIара, хIара гектара тIара лоархIаш, 72,8 центнер хьажкIаш яьхай. Цу дешо къаьгга хьахьокх тха совхозе хьийкъа хьажкIаш хьалкхеяра мел эша торонаш йолаш хилар.

Цудухьа оаха укх шера дукхагIа вIашагIъехкай механизированни звеношш. ХIанззе денз кхашка кхо дIакхухьаш я тха дукхагIа йола хьажкIаш лелаю звеношш. Кастта дIадолалуш да тха хьажкIаш лелаечарна агротехнически дешар Iомаделга. ХьажкIаш лелаераша Iомаергья техника, агротехнически бокъонаш, районерча цIи хезача болхлой Мальсагоеви Кусиеваи балха опыт.

КПСС XXII съезда соцамаш кхоачашдара, юрта боахам сихха дегIабоалабара шоашкара доагIар деш ба «Назрановский» совхозера къахьегамхой укх семилетка диълагIча шера.

А. ГАЗДИЕВ,
«Назрановский» совхоза керттера агроном.

Даьсса дIадахадац уж шераш

(Очерк)

Унахо сакхетам чура ваьннав. DегIа шийла хьацар техад. DIабодаш латт юхьа тIара бос. Цхьабакъда, дог безам болаш дац вахарах дIакъаста...

...Унахо уллача менгена IотIавийрза латт лор. СадоахийхьогI аьнна, селла сатийна ва из. Цхьабакъда, кадай лел кулгаш. Мозо бетта ткъам хозаш сатийна я палате. Хьахоз, лалла латтача сестрашка, шортигга торо тела распоряженеш:

— Хьаба шприц. Когех хIама хьакха. Кораш хьаделла. ШортагIа...

Мел эша молхаш тох маьхаца. Молаю. Садоахийт. КхоалагIа ди да цунна юхера лор дIа ца воала.

Унахочун бIаргаш меллаша сийрдадала долалу. Юхьа тIа бос тIабоагIа. Доккха са доаккх...

...Хьадийлача кора юххе шоай цIагIа вагIар Дине Сулейма. Цунна юха а духьал уттар Iоажалца къовсам лоаттабеш ше хинна денош. Цун дог чIоагIа гIадъухар, унахочунна тIагIийртача Iоажалал ше котвалар дагадехача. Кхо ди мара даьннадацар цул тIехьагIа.

НиI хьа а йийла цIагIа чуяьлар зIамига Зина.

— Папа, — аьлар цо, пакет хьа а кховдадаь, — письмо денад хьога.

Бот хьа а баьста, ше-шийца деш Сулейма:

«Веза новкъост, Долтмурзиев!

Семен Семеновича Нисенбаума вахар чIоагIа деза да Текелийски комбината. Из хьинаре болхло Iоажалах ваккхара Iа даь новкъостал вIалла а дицлургдац тхона.

Комбината коллективо дегтIара баркал оал хьона. Цунна лов хьай балхаца дIахо а Iа доккхий толамаш дахар.

1945 шу, 20-гIа март».

Советски наьха оагIорахьара дукха баркалаш хезад лора ше яьккхача хана. Дукха ба цун чота тIа Iоажалах цо кIалхарбаьха нах!

Наьха унахцIено лорае Iомалулга атта вIаштIехьдаланзар хIанз кортеи моджи кIайеннача Сулейма.

...1903 шу. Дехко къайлаяьккха улл зIамига, тишъенна юрт Инаркъе. Бийсан боадо тIаеча лохигача цIалгашка хьалсог фатагена лампилгаш. МаьркIажа ламазаш деш боахк нах. Хьахоз цар деча дуIай гIийла оазаш.

ЗIамига Сулейма шийлача пишка юхе вагIар еха хачилг а тIаювхаш. Цунна дагайоаллар хоза хьадж йоагIа, мухь теха йIайха сискал.

Цкъа, къаьна Дини волча вера, гIовталаш тIаювхаш вола массехк къонаха. Цар аьлар, кIаьнк хьужаре деша вахийта веза, аьнна.

ШоллагIча дийнахьа, кхыча берашца цхьана цIен-юкъе ядача ферташ тIа вагIар Сулейма моллага ладувгIаш. Истола тIа гIадж Io тIа а етташ, Iарбий алапаш хьехаш воаллар из берашта. Цо хьалхадоахар. Цо алаьннар, цогIа а детташ, тIехьайоахар бераша.

DIаухар денош, кIираш...

Цкъа Сулейма чувера цIийденна лергаш а долаш.

— Лергаш сендухьа увзадаьд хьа, харцахьа лийнна хургва хьо, — аьлар дас.

— Цига кхы со юхагIоргвац, — аьлар воIо.

Юрта юкъе хабар дIадаьржар, Долтмурзиев Дине воI, къорIаш деша ца а тугаш хьужарера веддав, цо ший даьна эхь даьд, аьнна.

Цхьаккха дича а хьужаре юхаваха тиганзар кIаьнко.

Цу хабаршта гаьна валар духьа, цIенош а а дехка. Буро тIа ваха вахар Дини.

Укхаза реальни училище деша хайра Сулейма. ЧIоагIа раьза а хинна чуийра из дешарах. Доазув доаццаш чIоагIа дар цун хIара хIаманна дух тIа вала гIертар.

Дешарах тIехдика кхеташ йистеяьккхар училище. ХIанз дIахо дергдолчун уйла еш вар зIамига саг.

Къилбаседа-Кавказски Университет цу хана городе Ростове яр. Цига вахар Сулейма. Цун чIоагIа безам бар лорал Iомаду дешар деша.

Укхан экзаменашта тIаваха а кхелехьа йолаелар Сийлахьйоккха Октябрьски социалистически революци. ГIалгIай мехка цIава вийзар Сулейма.

...Пригородни района Шолхарча майдан тIа цхьан Iуйрийна дукха нах гулбеннабар. Кхийтта боагIача маьлха зIанараша къегайора лоамарошка яьда болата шалташ. Гулбеннараш приказага хьежаш бар.

— Новкъостий, гIалгIай, вежарий! — цIогIа даьлар гулбеннаршта юкъе, — кIайгвардейцаша го беш латт вайна массе оагIонашкахьара. Къизача моастагIчох кIалхаръяха еза вай воай юрташ, вежарий, йижарий!

Из къамаьл даьр вар партизански отряда начальник нов. Назаров.

Буро оагIонгахьа йолаелар отряд.

...Къиза тIемаш доладелар города улицашка. Сулейма говра тIера чувахар. Топ кхийттаяр цунна. Говраша Iодеттача когий таташта юккъе гIолла укханна хьахезар. «DIаетта моастагIашта!» — яхаш Сергос дийтта цIогIа.

...Госпиталь. Молхай хьадж. Хи кисе бинташ. Метта уллача Сулеймана дагадоаллар — ца леш вусе, лорий дешар дешаргда. Цу уйлано лаьгIдора лазар. Чов а йийрзаь араваьлар госпиталера.

1919 шера зIамига саг медицински факультете деша ваха безам болаш вар. Из вIаштIехьдаланзар: письмо дера партизански отрядагара, геттара сиха хьакхача, аьнна.

Юха а партизанаша моастагIчунца къиза тIемаш доладир.

...1924 шу. Дукха ха я йоккхийча топий таташ ца хоза. Хьоггехьа а кIайбараш хIалак а беш чакхбаьннаб граждански тIом. Цо яь човнаш ерзаеш боал мохк.

Коммунистически парте гIалгIай обкома секретарь хиннача н. Зязиков Идриса ший кабинете чухьийхар Сулейма. Хьаелар Ростоверча университете деша хьожавеш йола направлени.

Цу хана денз доладелар укханна ма хеттара дола вахар. Чуийнна дешаш чакхъяьккхар дуккхача хана денз дагаяьлла университет.

Лор хилара диплом кара а йолаш ГIалгIай мехка цIакхоач Сулейма.

Цу хана денз ший низ кхо ца беш, наьха унахцIено лораеш хьинаре къахьегаш хьавоагIа н. Долтмурзиев. Почетни грамоташ а премеш а дукха тийннай цунна из балха хиннача моттигашка.

ХIанз Сулейма кIайвеннав. DIадахад шераш. Цхьабакъда, даьсса дIадахадац уж шераш. Дукха дика даьд цо халкъа.

Тахан а тIехьа, пенси хьа а йийдеш ший цIагIа вагIа йиш йоллашехьа а болх бу цо. Наьсарен района амбулаторе керттера лор ва из.

Бокъонца бола коммунистически хьисапера дезал хьалкхебаьб н. Долтмурзиева.

ВоккхагIа вола воI ХьажМурд, юртбоахама институт йисте а яьккха, МагIалбика районерча № 4 йолча совхозе болх беш ва. ШоллагIа вола воI ИсмаIал Наьсарен амбулаторе цергий техник ва. ХIаьта, Сослани Зинеи Къилбаседа-ХIирий медицински институте дешаш ба.

Уж кастта дийшаь а баьнна цIаберзаргба.

Даьхе бахьан хьинаре къахьегарал доккхагIа ираз дац, йоах Сулейма.

М. ЗАНГИЕВ.
С. ПАРОВ.

СЕРДАЛО

3-гIа оагI. 7 январь, 1962 шу.

Сакъердамеи безамеи дІахьу каникулаш

ЧІоагІа сакъердаме а безаме а дІахьу Грознерча тайп-тайпарча школай дешархоша шоай Іана каникулаш. ХІара школе кердача шера хетаяь сайренаши утренникаши хиларал совгІа республикански пионерий Двореце сакъердаме концерташ увттадеш дешархой утренникаш хиннай.

Дешархой вІашагІ а бетталуш республикански краеведческии изобразительнии искусствай музеяшка ух. Краеведчески музее №№ 2, 3, 7, 1 йолча школай дешархой КПСС XXII съезда делегаташца нн. Ахматовайца, Руденкоца, Кагермановца, вай республикерча заслуженни артисташца В. Плужниковайца, М. Айдамировайца, писателашца И. Базоркинца, С. Арсановца, Х. Ошаевца вІашагІбеттабеннаб. Цул совгІа дешархой вІашагІбеттабеннаб Советски Союза Турпалхочунца нов. Сергееевца, иштта кхычарца. Цар массанеша шоай балхах а доахача толамех а къамаьлаш даьд, хьехам луш къамаьлаш даьд дешархошта. Музея болхлоша Грознерча исторически моттигашка экскурсешка кхувл дешархой. ЧІоагІа сакъердаме чакхъювл уж.

Къаьстта чІоагІа сакъерд Грознерча дешархоша В. И. Ленина цІерахча центральни майдане, хоза кийчъяь латтача йоккхача елка гонахьа. ХІара дийнахьа кагий а доккхий а бераш бІаргаго йиш я цига. Цига берашца тайп-тайпара сакъердаме ловзараш деш Дед-Мороз хул.

Тайп-тайпара бос болча лампашца сийрдаяьккха, кийчъяьча майдан тІа сар-сарахьа локхаш сакъердаме музыка хул. БІаьш дешархой, боккхий нах хьеж хроникально-документальни, берий фильмашка.

Іана каникулаш дешархошка дика чакхъяхийтара Грознерча «Челюскинцийн», «Родинеи» цІерахча кинотеатрашка тайп-тайпара берий кинофильмай фестивалаш я дІахьош. Масала, «Косолапый новкъост», «Павел Корчагин», «Орленок», «Шин пхьагала тІехьа», «Марья-искусница», иштта кхы а фильмаш хьокх цига.

Дукха дешархой хьежаб каникулех Лермонтова цІерахча эрсий театре оттаяьча «На бойком месте», «Три толстяка» яхача спектаклашка, Грознерча теникий театре оттаяьча «Лизанька» яхача постановкага. Боккхача безамца хьеж дешархой Нохч-ГІалгІай иллейи халхарийи ансамбла, симфонически оркестра увттадеча концерташка.

Сакъердаме дІахьу дешархоша шоай ха спортивни площадкашка, залашка. Масала, городерча школай лично-командни хьалхле яккхара шахматни турниираш ю, волейболахи баскетболахи ловз, иштта кхыйолча спортивни яхье яьнна хиннай №№ 1, 15, 32, 55 школай-интернатий дешархой коллективаш.

Иштта сакъердаме дІахьу школьникаша шоай Іан каникулаш.

Т. УЖАХОВА.

КОММУНИЗМ ХЬАЛЪЕШ ВОЛА САГ

Коммунистически нравственноста ларде улл коммунизм чІоагІъяри кхоачашъяри духьа лоаттабу къовсам.

В. И. Ленин

Укх статьяца кепа тоха йолаю редакце коммунизм хьалъечун моральни кодекса хьакъехьара материалаш. Цар тІа дувцардга коммунистически морала керттерча принципех, хІанзарча вай дикача нахах, коммунизм бахьан къовсам лоаттабеш хьалха латтача, кердача общественча сага гІулакхаш шоаех доахкаш болча нахах.

...Столицерча цхьан предприяте токарь-новатор волча Колесниченко Николайна гоннахьа латтача американца цхьа тамашийна къамаьл дора. Ираз долаш вий хьо, яхаш хеттар хьаьшаша болхлочунга.

Хаттар дьчунгахьа дІа а вийрза, Николая а, ший аргІанна, дух тІа вала дагахьа хаьттар:

— Іа малагІчох лоархІ ираз?

— Иштта... нагахьа санна массаза а бе болх хьона хуле, нагахьа санна массаза а хІама даа, хьайна эша хІама эца хьога йиш хуле... — КІезига уйла еш а лаьтта, жоп делар американца.

— Кхы хІама дий? — цецваьлар Колесниченко. — Сов зІамига да-кх из, шун, американски, ираз...

— Хьона хетачох кхы тайпа да из хІаьта?

— Аз дика кхетадац Іа яхар, — баламаш хьалъэзар токаро. — Аз лоархІар цул дуккха а доккхагІа да ираз... Со ираз долаш ва. Цхьабакъда, аз сеи сай дезали Іалашбарах хиннa Іац со ираз долаш. Из ше да. Со ираз долаш ва диззача сай хьинарца, сакъердаме со вахандаь, сай къахьегамца халкъа а Даьхенна а гІулакх де сайга йиш йоландаь...

— Бехк ма баккхалахь, мистер Колесниченко, — цун деша юкъе иккхар хьаьшех цаІ, — из Іа дувцар-м политика даькъера, пропаганда даькъера ма дий, хІаьта оаха хьога хеттар-м вахара, хьа балха хьакъехьа ма дий...

— Аз дувцар-м да а да сай вахара хьакъехьа. Аз сай вахар сай халкъа вахарах къоастадаь дувцац. Шоана ца дезаш хила мег из къамаьл, цхьабакъда, айса оатхалаш духхьал кийчъярал совгІа, коммунизмана хьаергаш лоархІ уж... ХІаа бакъда из, шоана дІахозар! Коммунизмана хьаю! Циггара хьадоагІа къахьегамцара гІулакхаш а: оаха оаллача тайпара, коммунистически гІулакхаш. Масала, аз сай норма хІара денна 250—300 процент кхоачашъю...

— Из чІоагІа болх ма бий! — эккхийта аьлар Детройтерча профсоюзни болхлочо. — Сендухьа ю Іа селла чІоагІа хьайна хало?! Алапи даккхар духьа-м ю хургьяц?

— Тайп-тайпарча меттала вай къамаьл деш хиларах кхет со, — велавелар Колесниченко. Юха а «гийго яха чу тІа» доаладе ма гІертий хьо-м ер деррига а. Аз дувцар кхьдар да: вахарен къахьегамеи маІан лоархІ оаха Даьхенна гІулакх дарах. ХІаьта са дегІа хула хало ювца вай доахке, хозахета саготду Іа цун. Хало яц аз сайна ер. Цхьабакъда, станока дуларг мел дар цунгара хьадаккха-м гІерт со. Нагахьа санна шоай безам хуле саррахьа доалахарча заводе дувла: балха тІарча новкъосташка сай опыт дІайовзийтаргья аз.

— Фу, производственни къайленаш гучаювлийт оаш?! — сихвенна хаьттар Чикагорча инженеро. — А, мистер Колесниченко, Іа дувцачох тхо кхетац...

Бакъда, кхыча тайпарча вахарга, кхыча тайпарча вІаши юкъерча гІулакхашка баьннача капиталистически дунен дуккхача викалаша кхетадеш а цар вІаштІехьдаргдолаш а дац советски наьха гІулакхаш, цар психологи. Ши дуне, ши система, ши мораль вІашдухьал эттай москвичеи Америка викалашеи деча къамаьла юкъе. Боккъалдар аьлча, общества вахара йоакхо еш волча советски болхлочо яхар кхета мишта дергда доазол дехьара баьхкача хьаьшаша, нагахьа санна цар «паргІатача» дунен тІа долла хІама берзалой кара даха хилча: «Са фу гІулакх да кхычарца. Сайна дикагІа хилчахь, со се лакхе висачахь, сайна хІамилг яьккхачахь. Из Іа ца дойя, — хьога хьажа саг вац, хьо юстара кхоссаргва, кІалвутаргва, ІотоІавергва». Циггара хьайоагІа оакхарий мораль: «Хьай гІайгІа е Іа, хье халача водаш болх хулий—кхывар ІотоІаве».

Вай мораль кхы тайпа я. Новкъостала тІехьа цхьана къахьегалгеи вІаши новкъостал делгеи ларде латташ а «ЦаІ массанена тІехьа, массава а цхьаннена тІехьа!» яха лозунг кхайкаеш а йола гуманистически, коллективистски мораль. Укхаза доал дер — барт тайна, массане юкъара къахьегам. Цо дебаду Даьхен рузкъаш, чІоагІбу цун низ, хІаране вахар хозду, тоаду.

Укхазара хьайоагІа шоай мохк тоабар духьа советски наха еш йола йоккха йоакхо. ХІаьта, биткъа маша беча Купавински фабрикерча мастера помощник йолча Рожнева Марияс КПСС XXII-ча съезда делегаташка «тІа-тІа снийлехьа хулаш латт обществана вай хьегаш дола къа, саг эргавоаккхаш, халкъа шортта материальнии духовнии рузкъаш Іалашдарга бода никъ хьабеллаш дола къа» яхаш къамаьл деча хана, миллионаш болча наьха уйлаши царна дагалаттараши дар цо дийцараш.

Коммунизм бахьан долаш къовсам латтача а къахьегам болчеи общественни болх лелачеи хана хьахул керда саг, кхоанен саг.

Эксплуатаци дІаяьккхача, къахьегача сага сий лакхдеча социалистически общества къаьстта кхы тайпа, гуманизмаи коллективизмаи принципашца леладеш дола гІулакхаш оттадаьд наха юкъе. «Саг сага — доттагІа, новкъост, воша», — йоах КПСС Программа тІа. Цу дешаех йоалл сийлахь-йоккха, цІена гуманизм. Из, хоза хабар а доацаш, вайцига долаш дола, бокъонца бакъдар да. Вай общества эггара зІамагІа йолча ячейке, моллагІа а зІамига е йоккха йолча коллективе новкъостлен цхьоагІонца, юкъарча гІулакха тІехьа бехктокхам лархІарца массанеца а ше айхха вувзавенна хет хІара советски сага. Хьашташ цаІаш хиларо, дагалаттараш цаІаш хиларо производстве, Іилман чу, культуре керда лакхаленаш лувцийт нахага. ДикагІа барашта нийсвала гІертар, вІаши новкъостал дар, ший граждански декхара лоархІам беш хилар — вай деной дикагІа йола белгалонаш.

Вай мехкара хьалха латта нах, промышленноста, юрта боахама, Іилман, культура болхлой хІанзале а ба коммунистически обществе хургболча наьха гІулакхаш шоаех доахкаш. Гаганова Валентинай, Вечерова Юлияй, Мануковский Николая, Гиталов Александра, Долинюк Евгенияй, Мамай Николая, дуккха а дукхача кхыбарий къахьегама толамаш даха йиш хиннай долла хІама сага хьашташ кхоачашдара тІадерзадаьча къахьегамо цун сий лакхдеш, цун кхоачамбеш, из тІадвугаш, цунна бокъонца дола ираз дахьаш йолча обществе.

Белгалдоалаш да, коммунистически общество хьалъяра доккхий декхараш къоастадеш хиннача КПСС XXII-ча съезде къахьегамхой коммунистически кхетамца хьалкхебара дешашта йоккха уйла тІаяхийта хилар. Из кхетадеш а да. «Коммунизм котъяккхар духьа лоаттабеча къовсаме, — яхаш белгалду КПСС кердача Программа тІа, — тІа-тІа низ совбувлаш йола фактор хулаш латт идеологически балхах. Общества члений сакхетам лаккхагІа мел хул, дукхагІа а шератІа а айлу цар творчески хьинар коммунизма материально-технически база хьаеча, коммунистически къахьегама формаши наха юкъера керда гІулакхаши дегІаккхулача, долче, сихагІа а толаме а кхоачашду коммунизм хьалъяра декхараш».

Кердадар хьакхоллара духьа практически къахьегача, денна кхоачашдеча гІулакхашка вІаштІехьдоал коммунистически гІулакхий боарамаш. «Йолаш йий коммунистически мораль? — яхаш хийттад Владимир Ильич Ленина, шовзткъа шу совгІа комсомола III-ча Ерриг-российски съезде делегаташка ше къамаьл деш. — Йолаш йий коммунистически нравственность? Йолаш я... Вай ях: нравственность яхар — из я къаьнара эксплуататорски общество йохаяран коммунистий керда общество хьакхоллаш йолча пролетариата гонахьа беррига къахьегамхой вІашагІтохаран гІулакх деш йола хІама».

Коммунистически мораль яьссача моттиге хьахинна ца хилар ховш да. Кабинете цхьаь хьадагалаьца а яц из. Цо шийна чулаьцад низ-Іоткъам берашта духьала лоаттабеча лирача къовсаме, общественни вахар дегІадоаладар а тоадеш эргадахар а духьа лоаттабеча къовсаме къахьегамхоша хьадаь дика мел дар, прогрессивни мел дар.

Хьахиннача хьалхарча деношке а болхлойи ахархойи къонача республикана хьалхашка лаьттача дехьараша — юхейиса капиталистически класаш дІаяхаро, интервенташ бохабаро, беха боахам тоабаро белгалбора къахьегамхой никъ а морала керттера лостам а. ХІанз, социализмаи коммунистически общество хьалъечеи хьалашка, дуне дегІа мишта доагІа а цун перспективаш а къахьегамхошка кІоаргга кхетайтар, мехка чухь а доазол дехьа а хулаш йола событеш нийса къоастаяйтар, сакхетам а болаш коммунистически хьисапе царга вахар хьалдайтар духьа парте ший декхар а лоархІаш оттаду Іилман коммунизма уйланца беррига нах хьалкхебелга. Программа тІа къаьстта белгалду, **социализми коммунизми хьалъеча хана коммунистически мораль кердача принципашца, кердача чулоацамца йІаьхий хулаш хилар.**

Парте кІоарга а, хаьдда а, къаьгга а оттаяьй хІаране дегІах а цІийх а йоахкаш хила езаш йола эггара лоархІамегІара нравственни принципаш чулоацаш йола коммунизм хьалъечун моральни кодекс.

«Вай декхар да, — йоахар Н. С. Хрущева КПСС XXII-ча съезде, — кердача нравственни гІулакхаша дІадехараш берригача советски наьха чурча хьашташта эшшача тайпара хулийтилга. ХІанз а дукха болх бе безаш да вай къаьнача замах юхедисараш дІадахара. Общественни вахаре толашагІа дола хІамаш хьакъоастадаьдац къаьнача, тІехьадисача хІамаех. ТолашагІа дараш котдоал юхкера а, цхьабакъда, къаьнарча замах юхедисараша новкъарле ю дІахо дахара. Дикача хьокхама низ лакхлу, цунца ба вай луш бола кхетам. Цхьабакъда, вайна махарра, йоархІаш сихха еб, нагахьа санна уж ханнахьа дІа ца яьхача».

Коммунизм хьалъерий нравственни принципаш дІайовзийтар, уж йоаржаяр, цунца советски къахьегамхой **коммунистически хьисапе баха** Іомабар — агитатора, пропагандиста, партийни болхлочун, наха кхетам лучун сий дола декхар.

Моральни кодекса тІа йоах коммунизма гІулакха мутІахьа а социалистически Даьхе дукха езаш а хила веза. Патриотизм йолаш, ший Даьхе дукха езаш хила йиш я хІара халкъа, цхьабакъда, морально-политически цхьоагІо, халкъий доттагІал, болхлойи ахархойи бохаргбоаца барт а болаш йолча социалистически обществе санна чулоацам бІаьхий болаш низ чулоацаш адамий историе чухь цІаккха, а хиннаяц патриотизм. Советски патриотизм — бокъонца бола социалистически общество дІахьалхаккувла низ. ХІара денна болча шоай турпалерча къахьегамца хьахьокх вай мехка къахьегамхоша Даьхенна, коммунизм хьалъяра гІулакха шоаш мутІахьа хилар. Масала, городашкара шоай паргІата цІеношка дута а дуташ, фу тІаккхаьча ух кагийнахи мехкарийи гаьнарча, эрий дадача мехкашка, СибирегІен гІишлошка, Казахстана целинни лаьтташка? Даьхе дукха езарах, цунна пайдане хила ловш. Даьхе дукха езаро дог дайт мохк тоабар духьа хьаьнала къахьега, общественни рузкъаш Іалашдара, дебадара йоакхо е, общественни декхар кІоаргга кхетадайт, коллектива хьашташ телхадар лоалац.

Тешамеи бакъволаши хулга, нравственни гІулакхашта цІена, бакъахьара, нийсхо йолаш хулга, дезалеи берийи йоакхо елга — уж дика гІулакхаш хьакъоастаде йиш йолаш дац хьалха латтача советски гражданинагара вай хьадехарех. Цу тайпарча сага машар хургбац нийсхо йоацаш, дер-дейнараша леладеча гІулакхашца, карьеризмаца, стяжательствраца. Лакха коммунистически мораль лелаер ше хинна ца Іеш, цо из бахьан долаш, коммунистически мораль массанахьа а чІоагІъяр духьа, котъяккхар духьа чІоагІа къовсам а лоаттабу. Из кхоачамбоацарашта, мело яра тІехвувлалургвац, из Іелургвац новкъоста новкъостал ца дича, дІаяхача капиталистически замах юхедиса моллагІа а во гІулакхаш къайлакхухьалургдац цунга.

Вайна тоама йола нраваш, йоакхал, кІезигал юкъекхувла гІертачарца къовсам лоаттабарца хьалха латтача советски саго цу тайппара лораду кердачун эІыргаш, хьаллоац бакъахьара коллективистски мораль, из керте лоаттаю, сага гІулакхий хозала тІехьа къовсам лоаттабу.

Дерригача халкъий доттагІали вошали долча хьалашка кхетам лу советски сага. Цунга лоалац къамаши расаши хийра лоархІаш хилар. Цун кІоарга безам ба дунен дерригача халкъашца кортамукъале, лоІам, дикагІа дола вахар бахьан долаш цар лоаттабеча къовсамца. Советски наха шоай интернациональни декхар лоархІ кортамукъалени лоІамен наькъ тІа даьннача халкъашта новкъостал делгах. Вай специалисташа, болхлоша, инженераша, Іилмахоша, лораша шоай опыт гІад а баха йовзийт Индерча, Индонезерча, Бирмерча, Африкерча, Куберча шоай коллегашта. Цар къахьегам дІабахаб Бхилае металлургически комбинат, Гвинеера низ бола радиостанци хьалъеча, цар дакъа лоац ВІашагІкхийттача Іарбий Республике Ассуански сунт тохача, Джакарте стадион хьалъеча...

Советски нах — гуманисташ, интернационалисташ, эггара хьалха латта а прогрессивнегІа а йола коммунистически мораль бахьан долаш къовсам лоаттабераш а цунна чІоагІа пропаганда ераш а.

Вай декхар да, хІаравар керда дІадехача нравственни гІулакхашка кхоачавар, хІаранега ший гІулакхаш, ший оамалаш коммунизм хьалъечун моральни кодекса яххача тайпара леладайтар.

В. ХМАРА.

Ираз дола дезал

23 шу дизад мар венна Шидаева ЗариІат зІаммигача кхаь бераца йинса.

Дукха халонаш лелаяьй цо, къаьстта боккха Даьхен тІом лаьттача шерашка. Цу хана денз дуккхача моттигашка болх беш хьаенай ЗариІат. Дуккха хало лайнай нанас мехкарий Умийи Тамареи, воІ Лаьчеи боккхий хиллалца.

ХІанз мехкарий маьре иха, воІ вокхха хинна партІата яьннай ЗариІат.

Грозненски района «Аргунский» совхоза сомаши баьца даараши леладеча бригаде болх беш вар ЗариІата воІ Лаьча. Шийна тІадилла моллагІа гІулакх дика чакхдоаккхар цо. Цу хана цхьаккха говзал йолаш вацар из. Цо лаьрхІар дезала дикка новкъостал даьчул тІехьагІа шофера говзал Іомае. Цу ханна совхоза кхашка шийца балха йоаллача эрсий йоІаца Клавайца хьоашал тессар Лаьчас.

Кхаь шера шоайла хьоашал леладир нохчочо Лаьчаси эрсий йоІо Клаваси. Уж вІаши безаш хилара раьза боацаш, бІагІара хьежар дІаяхача замах юхедиса гІулакхаш доахка юртара нах.

Дукха хабараш дувцаш хиннад Клавайга а.

Цхьабакъда, царга массанеша а дийцачох цхьаккха а хІама хиланзар.

Нанас ший воІа деш хинна хьехар кхыча тайпара дар. ЗариІата оалар цунга, нагахьа санна хьайна эрсий йоІ езе, хьайоалае, наьха хабарашка ла а ца дувгІаш, ваха везар а хье ма вий хьо, аьле.

ДІадаха шу долалуш Лаьчас хьоалчагІ а даь йоалайир Клава. Геттара раьза хинна тІаийцар Лаьчий нанас ЗариІата ший нус Клава. Каст-каста Воронежски области Раздорское яхача юрта бахача Клавай гаргарча наха шоай йоІага а нейцийга а Іымерза, безаме письмош кхухьийт.

ЧІоагІа дукха еза ЗариІата ший нус; сакъердамегІа а дикагІа а да цар вахар хІанз.

Барт тайна, дІаяхача замах юхедиса, къаьна гІулакхаш доха а даь-баха ЗариІата дезал хоза хет юртарча гІалгІашта, нохчашта, эрсашта, эрмалошта, белорусашта. Каст-каста берригача дезалца цхьана Грознерча Лермонтова цІерахча эрсийн Х. Нурадилова цІерахча Нохч-ГІалгІайн театрашка ух уж спектаклашка хьежа, хІаьта юртарча клубе кинога хьеж.

Кхоачашхиннад Лаьчийна дагадаьллар а. ХІанз курсаш чакх а яьха шофералла болх беш ва из. Каст-каста геологически партешца мехкдаьтта доалла моттигаш тахка ух Лаьча.

Ю. БАЗГИЕВ,
П. КОВАЛЬНОГОВ.

Редактора зам. Дж. ХАМАТХАНОВ.

ЛЕНИНГРАД. 5-ча пятилетка цІерахча культура Двореце хьайийлай халкъа консерватори. Из вІашагІтехай Н. А. Римске-Корсакова цІерахча Паччахьалкхен консерваторе дакъа а лоацаш. Цига я 4 факультет: фортепьянни, оркестрови, вокальни, дирижерски. Экзаменаш а хоатташ консерваторе дІаийцав художественни самодеятельноста юкъе дакъа лоацаш хинначарех эггара а йоккхагІа талант йола 67 саг. Консерваторе деша деза кхаь шера. Халкъа консерватори йистеяккхара аттестато бокъо лу самодеятельни коллективаша хьалхле лелае. ДукхагІа бола дешархой производственникаш, тайп-тайпара профессеш йола нах ба. Консерваторе дешаш я портниха Капустина Вера, троллейбуса водитель А. В. Пятаков, инженер Г. Н. Лисов, швея-мотористка Г. А. Старостина, кондитер В. И. Груздев, Хьун-технически академе студент Б. В. Кузнецов, «Красный треугольник» яхача завода коммунистически къахьегама бригада кулгалхо Д. Н. Михайлова, кхы дуккхабараш а. Уж берригаш а вІаши гаргаэзаб искусствада болча боккхача безамо.

Дешара керда заведени хьаяьй общественни хьисапе. Профессорашен преподавателашеи хьалхле а делаеш цига мах боацаш хьехаш хургба консерваторе аспиранташи студенташи.

СУРТА ТІА: Ленинградски паччахьалкхен консерваторе аспирантка Зарецкая Лия халкъа консерваторе студентана инженера судостроителя Лисов Геннадена хьехаш йоалл.

М. Блохнина сурт.

ТАСС фотохроника.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цІерахча кинотеатре

Йоккха зал — **«Мехкарий шераш».**
Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.
№ 1 йола зІамига зал — **«Мехкарий шераш».**
Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.
№ 2 йола зІамига зал — **«Короткометражни комедийни фильмай сборник».**
Долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.
№ 3 йола зІамига зал — **«Короткометражни комедийни фильмай сборник».**
Долалу: 9.30, 11.30, 1.30, 3.30, 5.30; 7.30, 9.30.
8-ча январе денз **«Сесаг йоацачун вахар».**

«Родина» яхача кинотеатре «Мехкарий шераш».
Долалу: 9, 11.05, 3.15, 7.25, 9.30.
«Короткометражни комедийни фильмай сборник».
Долалу: 1.10, 5.20.
«Енисея бердашка».
Долалу: 8.30.
Сесаг йоацачун вахар».
«Аида».

«Сердало» газета редакце коллективо, хала а хеташ, дІахойт къаьнара полиграфист
СЕМЕНОВ
Владимир Павлович
халача лазарах кхалхар. ХІаьта цун дезалга кодам а бу.

КХАЙКАРАЛ

№ 2 йолча **кхалнаьха ремесленни училища** 1962—1963 дешара шера **нохчийн гІалгІайн мехкарий деша хьаийбу.** Училища кийчбу промышленни товараш дохка продавецаш.

Деша яра е документаш эш:
1. Училища директора цІерах язъяь заявлени.
2. Дешарах йола аттестат е тешал.
3. Автобиографи.
4. Яхача моттигера справка.
5. УнахцІена хилара справка.
6. Яь ха тІайола тешал.
7. Диъ фотокарточка.
8. Школера характеристика.

Училище деша хьаэц 7, 8, 9, 10 класс яьккха 17—18 шу дола мехкарий.

Деша багІараш паччахьалкхено бизза Іалашбу.

Училища адрес: г. Грозный, ул. Лермонтова, 2, № 2 йола кхалнаьха ремесленни училище.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦІеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора вам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августе цІерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.

Типографии нинш 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ03003. Заказ № 126

Доазол дехьара

А. И. МИКОЯН БУДАПЕШТЕ

БУДАПЕШТ, 5 январь. (ТАСС). Гвинейски Республике вода СССР-а Министрий Совета Председателе заместитель А. И. Микоян селхан Будапеште чуваха хилар. Ферихедьски аэродроме А. И. Микоянаи цунца баранштеи накъа бахар ВНР министрий Совета председателе заместителаш, ВСРП ЦК Политбюро членаш Антал Апрои Дьюла Каллаии, ВСРП ЦК Политбюро члений кандидат а ВСРП ЦК секретарь а вола Иштван Сирмай, ВНР кхыча мехкащцарча гІулакхий министр Янош Петер, кхыбола официальни нах а.

Накъа бахарашта юкъе вар СССР-а Венгрера посол В. И. Устинов, советски посольства сотрудникаш.

Венгерски паччахьалкхен деятелашца доттагІлен тІехь лоацца къамаьл даьчул тІехьагІа А. И. Микоян Гвинейски Республике дІавахар.

ВЕЛЕНСКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО ДІАХО А ЧОМБЕНА НОВКЪОСТАЛ ДЕШ Я

ЛОНДОН, 5 январь. (ТАСС). Рой Веленский керте латтача Родезеи Ньясалендеи Федераце расистски правительства тІаийцадац Федераце доазон тІа гІолла тІех ма довлийта Катанге хьош дола герзи цига болха наемникаши аьнна ООН-а генеральни секретара у Тана даь дехар. Цунах хоам бу Рейтер яхача агентства корреспондента.

Веленске правительства хьаллоац Чомбе керте латта катангски сепаратисташ, Родезеи Ньясалендеи Федераце империалисташа хьакхухьийтача герзаца, тІема кхоачамца, тІема техникаца катангски клика Іалашъю.

„Ультрас Алжире ду зуламаш"

ПАРИЖ, 5 январь. (ТАСС). Йоккхалга диллача Алжире шоллагІа йолча городе Оране цхьаькха ди а дера цІий мохкадеш. Города улицашка вІаштта пхе сахьата линчевани йир кара герз а долаш хиннача «ультра» бандиташа цхьанна хІаманна бехке боацача алжирцашта. 19 саг вийнеи дуккха човнаш яьи — ишта я ОАС-ацарча («кара герз дола къайлагІара организаци») хьаьрбаьнна расисташа даьча зуламий итог.

ЦІаькха а Оране хинна трагически событеш ювц парижски газеташа. «БІарча ди даькккхар «ультра» бандаша «Даькъала хийла ОАС», «Французски я Алжир» яхаш махьарч а детташ города улицашка алжирцашта тІехьа лелаш. Франс Пресс яхача агентства корреспонденто яхачох, массехк минут ялалехьа ялх алжирец вийнавар. Цул тІехьагІа массежк сахьат даьлча, колонизатораша ийрча даьха алжирций декъий дадийсача хана мара Орана улицашка арабаланзар «порядок лелаераш». Нах боабаьрех саг лацанзар.

Шоаш даьр Іаьдало могийташ хиларах пайда а эцаш, ди тІехь чІоагІагІа хьаьрбоал ультра-колонизатораши фашисташи. ОАС-а деча пиратски къамаьлашка нах баьнна дукха ха я. Селхан Алжири Аин-Темушени яхача городашка аргІанна йоагІа къайлагІара ши радиопередача йир ОАС-а. Царех цхьаннеца къамаьл даьча апрельски тІема-фашистски путч хьоаяьрашта керте лаьттача инарала Салана аьлар. «1962 шера котъяргья ОАС».

Алжирерча событеша а Франце фашистски кхерам совбувлаш хиларо а кхераяьча французски общественносто тІа-тІа чІоагІагІа дІадех правительствагара Алжирски Республика Ханна йолча правительстваца переговораш яра наькъаца из «бІеха тІом» социйтилга. Гучох, хозахета оарцагІъяьннаяц буржуазни пропаганда алжирски лаьтта машар юхаоттабар духьа къовсам лоаттабара бола французски халкъа лоІам мелбе гІерташ.

«Франценеи Алжирски Республика Ханна йолча правительственеи юкъе кастта соглашени хургья» яхаш, бІарг дикагІа тІаоттаргбола тайпа керта йоазош дукха ду укх деношка «Фигаро», «Орор», «Пари-Жур» яхача газеташа.

Колониальни тІемагахьа барий киловзалаш гуча а йоахаш, «Юманите» яхача газето таханарча ший передовой статья тІа белгалду, хІанзарча хьалашка Алжире машар оттабара тІехьара къовсам чІоагІбе беза, Алжирски Республика Ханна йолча правительстваца переговораш яра наькъаца мара из хила йиш йоацилга а ховш, яхаш.

САЛАЗАРА КОГАШТА КІАЛХАРА КІИЙЛЕ ЙОХАШ ЛАТТ

ЛОНДОН, 5 январь. (ТАСС). ТІехь-тІехьа дукхагІа гуш да, Салазара когашта кІалхара кІийле йохаш хилар, яхаш язду тахан «Нью стейтсмен» яхача кІиранна цкъа арадувлача лейбористски газето. Цунна тешал деш цхьа хІама да, дукха ха йоаццаш тІемахой переворот е гІертар. «Лоадама дов дац из» яхаш салазаровски пропаганда ший низ кхоачар дойя а, бакъдараша хьахьокх, дуккха а дуккхагІа лоархІам беш из гІулакх хилар. Цунца дувзаденна дегадохийтача кхоачамба, укх тІехьарча деношка берригача мехка нах лувца болабаь хилар а 4 январе лаьрхІа хинна тешаме-мутІахьа барий «халкъа» демонстраци ца еш йитар а.

Газето йоах, Салазара дукхагІа новкъа даьннар да «тайп-тайпара оппозиционни группаш — эскарцара къона эпсараш, либеральни буржуази, прогрессивни католикаш, дикагІа бола промышленни болхлой юхьера а цхьан наькъ тІа баьнна ларар».

«Португалера вай дикагІа бола доттагІий ба,— язду тІехьара а «Нью стейтсмена»,— Салазара Іаьдало лийца боахкаберашеи диктатор дІаваккха гІертараш».

ФАШИСТАШ ЧУХЬЕЛХАШ ПАРИЖЕ ХИННАР

ПАРИЖ, 5 январь. (ТАСС). Фашистски бандиташ селхан сарахьа Французски коммунистически парте ЦК чуйолча цІеношка чухьийлхар. Юхье гІолла тІехйоалача машина чура автоматаш чуйийттар цар цу цІеношка. Иштта автомат чуетташ човнаш йир Французски коммунистически парте Центральни Комитет чуйола цІеношка лорадеш латтача болхлочоа металлиста Робер Шапделена.

Фашистски кІантилгаша даьча цу гІулакхо чІоагІа эгІазбигаб нах.

КЕРДАЧА МЕТОДА НОВКЪОСТАЛЦА

ЛОНДОН, 5 январь. (ТАСС). «Ивнинг ньюс» яхача англійски газета Іилман обозревателе хоам бу, лаьттан кІалха хула ядерни лелхамаш цар Лаьттан магнитни полена ю воздействи йистара наькъаца хьалохаш йола дика метод араяьккхай англійски Іилмахоша, яхаш.

ГЕРЗАЦА НИЗАШ ЧІОАГІДУ

ВАШИНГТОН, 5 январь. (ТАСС). ХІанз Палм-Биче (Штат Флорида) яхача моттиге волча президента Кенеде приказ деннад керда эскарий ший дивизи вІашагІйолла, аьнна.

Цу дивизех цаІ — ялх механизированнии йиъ танковии батальонех латта бронетанкови яр я. Цунца ва 15.593 салтеи эпсари.

Керда вІашагІйоллаш йола вожгашлой механизированни дивизи — я. Цунца хургья гІашлой ший батальон, ялх механизированнии шиъ танковии батальонаш. Цу дивизеца хилийта лаьрхІад 16.119 салтеи эпсари.

США эскара викалаша хьакхайкадаьд, керда дивизеш йизза тІема кийчо яь яьнна хургья, хетаргахьа, ер календарни шу чакхдоаллаш, аьнна.